

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Doplňkové pedagogické studium

**Předčasné odchody žáků z odborného vzdělávání a jejich
důsledky z hlediska významu vzdělání pro uplatnění na trhu
práce v ČR**

Ing. Lucie Peterová

Závěrečná práce

2015

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Zadání

tématu závěrečné písemné práce doplňujícího pedagogického studia

Celé jméno studenta: Lucie Peterová

Titul: Ing.

Rok zahájení DPS: 2013/2014

Zaměstnání/ škola a ročník studia: Asistent auditora vedený komorou auditorů České republiky (KAČR)

Práce je svým obsahem zaměřena převážně do oblasti: **psychologie, pedagogika, obecná didaktika, oborová didaktika, metodologie, sociologie** (zakroužkujte)

Téma práce: Předčasné odchody žáků z odborného vzdělávání a jejich důsledky z hlediska významu vzdělání pro uplatnění na trhu práce v ČR.

Obsah práce:

(určit zaměření práce, stručně vymežit cíle práce a jejich dosažitelnost, obsah práce, metody pro zpracování, účel a aplikovatelnost)

Zaměření práce: Význam vzdělání pro uplatnění na trhu práce v ČR, nástroje a řešení nezaměstnanosti mladistvých.

Cíle práce: Zkoumání závislosti dosaženého vzdělání s uplatněním na trhu práce. Vývoj počtu žáků s nedokončeným středoškolským vzděláním v čase. Zmapování nástrojů řešení nezaměstnanosti mladistvých.

Obsah práce: Vymezení pojmů vzdělávacího systému v ČR (odborné vzdělávání). Vymezení pojmů trh práce, nezaměstnanosti. Legislativní rámec vymezených pojmů. Vymezení pojmů v oblasti nástrojů a prevence řešení nezaměstnanosti mladistvých. Dále viz cíle práce.

Metody pro zpracování: Sběr dat (ČSÚ, Eurostat, MPSV, apod.), analýza zjištěných údajů, zkoumání závislosti zjištěných údajů pomocí statistických hypotéz, analýza časové řady, prognóza do budoucna. Dále pak šetření (dotazování) na Informačním a poradenském středisku při úřadu práce v oblasti možností řešení nezaměstnanosti mladistvých.

Účel a aplikovatelnost: Zdůraznit význam vzdělání pro uplatnění na trhu práce v ČR. Určeno pro studijní účely.

Literatura:

- 1) BUBÍKOVÁ M., ÚLOVCOVÁ H., VICENÍKOVÁ T. a HYŤHA P. *Předčasné odchody mladých lidí ze středního vzdělání*. Praha: NÚOV, 2006. 47 s. ISBN 80-85118-99-8.
- 2) TRHLÍKOVÁ J., ÚLOVCOVÁ H., VOJTĚCH J. *Sociální aspekty dlouhodobé nezaměstnanosti mladých lidí s nízkou úrovní vzdělanosti*. Praha: NÚOV, 2006, 68 s. ISBN 80-85118-98-X.
- 3) MAREŠ P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: SLON, 2002, 151 s., ISBN 80-901424-9-4.

Plánovaný termín odevzdání práce: 15. duben 2015

Konzultováno s: PhDr. Marcela Ehlová Podpis konzultanta

Práce se odevzdává v termínech vyhlášených garantem DPS nejméně ve dvou vyhotoveních, přičemž nejméně jedna kopie musí být svázána v pevné vazbě. Práce musí obsahovat normovaný seznam použité literatury a její rozsah (bez příloh) musí být minimálně 40 stran. Formální úprava závěrečné práce se řídí platnými předpisy Univerzity Pardubice.

Prohlašuji, že jsem se seznámil(a) s instrukcemi pro vypracování závěrečné písemné práce.

v Pardubicích dne: *8.12.2014* Podpis studující(ho): *Štefan Luce*.....

Termín odevzdání Zadání tématu závěrečných prací se uskutečňuje 2x ročně.
Do **15. prosince** pro ty studenty, kteří se chystají přistoupit ke SZZk **v květnu** (s povinností odevzdat práci nejpozději 15. dubna)
a do **15. března** pro ty studenty, kteří se chystají přistoupit ke SZZk **v září** (s povinností odevzdat práci nejpozději 15. června).
Studenti se přihlašují k závěrečné zkoušce prostřednictvím příslušného formuláře v den odevzdání závěrečné písemné práce.

Řádně vyplněnou a podepsanou přihlášku odevzdejte osobně (sekretariát KVV, Mgr. Eva Matějová, budova G, 5. patro) nebo zašlete poštou na adresu: Katedra věd výchově, FF UPa, Mgr. Eva Matějová, koordinátor DPS, Studentská 84, 532 10 Pardubice

tato část slouží pro potřeby katedry věd o výchově:

Navrhované úpravy:

Souhlas vedoucího práce (datum, podpis): *8.12.2014* *Štefan Luce*.....

Poznámky:

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše. Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 06. 06. 2015

Ing. Lucie Peterová

Poděkování:

Ráda bych tímto poděkovala své vedoucí závěrečné práce PhDr. Marcele Ehlové, Ph.D., za odborné vedení a za veškerou pomoc při zpracování mé závěrečné práce. Dále bych ráda poděkovala slečně Zuzaně Cabicarové, zaměstnankyni Českého statistického úřadu, která mi poskytla potřebná data a v neposlední řadě bych ráda poděkovala Bc. Janě Velehradské, pracovníci informačního a poradenského střediska v Hradci Králové za poskytnuté informace.

Předčasné odchody žáků z odborného vzdělávání a jejich důsledky z hlediska významu vzdělání pro uplatnění na trhu práce v ČR

Early departures of students in vocational education and their consequences in terms of the importance of education for the labor market in the Czech Republic

Souhrn

Práce se zaměřuje na problematiku předčasných odchodů žáků z odborného vzdělávání a jejich důsledky z hlediska významu vzdělání pro uplatnění na trhu práce v ČR. V teoretické části jsou popsány aspekty odborného vzdělávání v České republice a jejich legislativní rámec na úrovni regionální i evropské. Současně jsou vymezeny podstatné charakteristiky trhu práce a základní pojmy související s nezaměstnaností a politikou zaměstnanosti v ČR. V praktické části práce je řešen problém předčasných odchodů ze vzdělávání z pohledu EU, tak jak ho měří Eurostat. Následně je analyzována problematika zaměstnatelnosti osob dle stupně dosaženého vzdělání v Královéhradeckém kraji a zároveň jsou vymezeny nástroje pro řešení problémů s uplatněním na trhu práce osob s nízkou kvalifikací v souvislosti s programy aktivní politiky zaměstnanosti v Královéhradeckém kraji. Poslední část práce je věnována výzkumu předčasných odchodů ze vzdělávání na vybrané střední odborné škole.

Summary

This thesis is focused on the issues with premature leaving of students from vocational studies and its impact on labor market in Czech Republic. In the theoretical part there are described different aspects of the vocational studies in Czech Republic and the legislative framework on the regional and European levels. At the same time there are determined important characteristics of the labor market and the basic concepts of unemployment and the Czech Republic employment policy. The practical part of the

thesis is handling the issue of premature leaving from the vocational studies from the EU point of view, measured by Eurostat. Subsequently, the problem of employment in Hradec Kralove region based on the education level is analyzed, and concurrently the tools are defined for solving the problem with finding a place on the labor market for the people with low qualification in connection to the active employment policy in Hradec Kralove region. Last part on the thesis belongs to the research of the premature leaving from the vocational education on selected vocational high school.

Klíčová slova

Aktivní politika zaměstnanosti, Česká republika, Královéhradecký kraj, nezaměstnanost, vzdělávání, střední odborná škola, student.

Keywords

Active politics of employment, Czech Republic, Kralovehradecky region, unemployment, education, college, student.

Obsah

Úvod	10
1 Teoretická východiska.....	12
1.1 Středoškolské odborné vzdělávání z pohledu České republiky a Evropské unie	12
1.1.1 Vzdělávací systém v ČR	12
1.1.2 Odborné vzdělávání v ČR: realizace a legislativa.....	16
1.1.3 Odborné vzdělávání z pohledu EU: legislativa, priority a strategie..	17
1.1.4 Strategie Evropa 2020	18
1.2 Trh práce a nezaměstnanost	19
1.2.1 Charakteristika a specifika trhu práce	19
1.2.2 Nezaměstnanost a její důsledky	21
1.2.3 Ekonomicky aktivní obyvatelstvo.....	22
1.2.4 Ekonomicky neaktivní obyvatelstvo	22
1.2.5 Míra nezaměstnanosti.....	23
1.2.6 Politika zaměstnanosti v ČR	24
1.3 Prevence a nástroje řešení předčasných odchodů z odborného vzdělávání v souvislosti s uplatněním na trhu práce	29
1.3.1 Aspekty předčasného odchodu studentů ze středního vzdělávání	29
1.3.2 Prevence a nástroje řešení odchodu studentů ze středoškolského vzdělávání.....	31
2 Praktická část.....	33
2.1 Předčasné odchody ze vzdělávání v ČR a zemích EU.....	34
2.2 Analýza trhu práce v Královéhradeckém kraji k 31. 12. 2014	39
2.2.1 Charakteristika trhu práce v Královéhradeckém kraji.....	40
2.2.2 Analýza nezaměstnanosti dle dosaženého stupně vzdělání v Královéhradeckém kraji	41
2.2.3 Regionální statistika ceny práce v Královéhradeckém kraji	43
2.3 Programy aktivní politiky zaměstnanosti v Královéhradeckém kraji realizovaných MPSV	46
2.3.1 Projekty ESF	47

2.3.2	Rekvalifikace a poradenství	49
2.3.3	Cíle APZ pro rok 2015	52
2.4	Výzkum na střední odborné škole v Královéhradeckém kraji.....	53
2.4.1	Popis.....	53
2.4.2	Cílové skupiny výzkumu.....	54
2.4.3	Cíle a otázky výzkumu	54
2.4.4	Metodika výzkumu.....	54
2.4.5	Sběr dat.....	55
2.4.6	Analýza a vyhodnocení dat	56
	Závěr	63
	Seznam literatury	67
	Seznam tabulek	69
	Seznam grafů.....	70

Úvod

Středoškolské (střední) odborné vzdělávání představuje jednu z velmi důležitých oblastí vzdělávacího systému, jejichž výukových programů využívá převážná většina žáků po ukončení základního vzdělávání. Výukové programy připravují žáky na určitý typ řemeslné nebo odborné činnosti vyžadující specifickou kvalifikaci. Prostřednictvím tohoto typu výukového programu získává žák kromě teoretického základu odborného i všeobecného vzdělání cenné zkušenosti prostřednictvím přímého zapojení do reálné činnosti v běžné praxi ve vybrané odborné nebo řemeslné oblasti. Úspěšné absolvování některé z úrovní středoškolského odborného vzdělávání dává předpoklad lepšího uplatnění v rámci vybraného oboru i na trhu práce vůbec.

Důvodů pro předčasné ukončení středoškolského odborného vzdělávání je celá řada a zahrnují především aktuální ekonomickou nebo sociokulturní situaci žáka. Nejvyšší dosažené vzdělání je jedním z klíčových faktorů umožňujících mu identifikovat se s definovanou sociální třídou a zároveň získat specifický sociální statut spojený s povahou životního stylu. Důsledky předčasného ukončení odborného vzdělání před dosažením požadované či adekvátní kvalifikace jsou zejména omezená schopnost zařazení se do společnosti, volba zaměstnání zpravidla neodpovídající potenciálu žáka nebo ohodnocení pod úrovní jeho skutečných schopností. Takovíto žáci jsou mnohdy méně schopní nebo motivovaní hledat si zaměstnání, zejména v důsledku značné konkurence na trhu práce a znevýhodnění nedostatečným vzděláním a praxí, a stávají se často dočasně nebo trvale závislí na podpoře státu.

V následujícím textu bude podrobně analyzována problematika předčasného odchodu žáků z výukových programů středního odborného vzdělávání. Text se bude zaměřovat na oblast důsledků předčasných odchodů žáků z odborného vzdělávání spojených s možnostmi zaměstnávání těchto žáků. Dále bude zmapována problematika předčasných odchodů žáků ze vzdělávání v rámci pohledu EU. K získání přehledu o této problematice v rámci ČR bude zpracován výzkum provedený na vybrané střední odborné škole. V teoretické části budou popsány aspekty odborného vzdělávání v České republice a jejich legislativní rámec na úrovni regionální i evropské. Současně budou vymezeny podstatné charakteristiky trhu práce a faktory ovlivňující zaměstnanost. V praktické části práce bude řešen problém zaměstnatelnosti osob s nízkým dosaženým vzděláním, následně pak budou definovány možnosti prevence a nástroje pro řešení

problémů těchto osob s uplatněním na trhu práce spojených s předčasným opuštěním středního odborného vzdělávání. V další části práce bude analyzován problém předčasných odchodů ze vzdělávání, tak, jak ho definuje EU. Poslední část práce je věnována výzkumu předčasných odchodů ze vzdělávání na vybrané střední odborné škole.

1 Teoretická východiska

1.1 Středoškolské odborné vzdělávání z pohledu České republiky a Evropské unie

Středoškolské (střední) odborné vzdělávání je realizováno v souladu s platnou státní legislativou vycházející ze směrnic Evropské unie koncipovaných s ohledem na vytyčené strategie a priority v této oblasti. V následujících podkapitolách bude přiblížena problematika středoškolského odborného vzdělávání na národní i evropské úrovni, bude vymezeno jeho postavení v rámci struktury vzdělávacího systému České republiky a definovány aspekty ovlivňující reálnou náplň výukových programů a standardů.

1.1.1 Vzdělávací systém v ČR

Struktura vzdělávání v rámci České republiky je rozčleněna do několika stupňů, které se vzájemně prolínají, obecně jsou však klasifikovány čtyři hlavní stupně vzdělávání – preprimární, základní, sekundární a terciární.¹

Preprimární vzdělávání představuje docházku do předškolních institucí - mateřských škol a přípravných (nultých) tříd, na které bezprostředně navazuje počátek povinné školní docházky. Do skupiny preprimárního vzdělávání lze kromě mateřských škol zařadit také státem podporované instituce participující na výchově dětí do tří let. Jedná se o tzv. jesle, které se ovšem v současné době vyskytují pouze zřídka a jejich zřizovatelem je Ministerstvo zdravotnictví. Do klasické mateřské školy dochází děti ve věku od tří do šesti (popř. sedmi) let.² Hlavním cílem předškolního vzdělávání je „*podpořit rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílet se na jeho zdravém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů.*“³

¹ Struktury systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2013-2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/system-vzdelavani-v-cr>, s. 7

² Organizace vzdělávací soustavy České republiky. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2013-2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/system-vzdelavani-v-cr>, s. 65-77

³ Organizace vzdělávací soustavy České republiky, ref. 2, s. 69

Bezprostředně na ukončení preprimárního stupně vzdělávání navazuje povinná školní docházka v programu **základního vzdělávání**. Povinná školní docházka v České republice trvá devět let a žáci ji plní ve vzdělávacím programu základního vzdělávání. Základní vzdělávání je rozděleno do dvou stupňů – prvního (1. - 5. třída) a druhého (6. - 9. třída). První stupeň je charakterizován jako primární vzdělávání, druhý stupeň lze rovněž absolvovat formou primárního vzdělávání, zároveň jej však lze v rámci víceletých (osmi- nebo šestiletých) gymnázií nebo konzervatoří absolvovat zcela nebo částečně formou nižšího sekundárního vzdělávání. Stupně základního vzdělání je u žáka dosaženo úspěšným ukončením vzdělávacího programu základního vzdělávání (minimální hodnocení *prospěl* na vysvědčení posledního ročníku druhého stupně základního vzdělávání nebo stupně nižšího sekundárního vzdělávání), a to:

- v základní škole,
- na nižším stupni šestiletého nebo osmiletého gymnázia,
- v odpovídající části osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře.⁴

Hlavním cílem základního vzdělávání je *„osvojení potřebných strategií učení a na jejich základě motivování žáků k celoživotnímu učení, aby se učili tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty a životní prostředí, být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění“*.⁵

Po absolvování základního vzdělávání převážná většina žáků pokračuje v dalším vzdělávání, pouze přibližně 5 % žáků ukončí své vzdělávací aktivity tímto způsobem.⁶ Navazujícím typem vzdělávání je tzv. **střední vzdělávání** realizováno formou vyššího sekundárního vzdělávání a v případě konzervatoří také terciárního vzdělávání. V případě vyššího sekundárního vzdělávání jsou rozlišovány dvě formy výuky:

- všeobecné vzdělání uplatňované na gymnáziích, jehož podíl na celkovém středním vzdělávání je přibližně 20 %,

⁴ Organizace vzdělávací soustavy České republiky, ref. 2, s. 78-79

⁵ Organizace vzdělávací soustavy České republiky, ref. 2, s. 82

⁶ Struktury systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě, ref. 1, s. 24

- odborné vzdělání uplatňované na odborných středních školách a učilištích s vyšším či nižším podílem všeobecné složky, jehož celkový podíl tvoří přibližně 80 %.⁷

Úspěšné ukončení středního vzdělávání lze realizovat třemi způsoby. Jedná se o dosažení následujících stupňů vzdělání:

- střední vzdělání – určeno pro osoby se speciálními vzdělávacími potřebami nebo pro osoby dokončující základní vzdělání. Tímto způsobem je ukončen 1 - 2letý studijní program s denní formou studia většinou odborného charakteru,
- střední vzdělání s výučním listem – tímto způsobem je úspěšně ukončen 2 – 3letý studijní program s denní formou studia. Obory studia jsou zaměřeny odborně a výuka je spojená s výrazným podílem praxe. Výučním listem ukončuje vzdělávací aktivity přibližně 3 % celkové populace České republiky,
- střední vzdělání s maturitní zkouškou – představuje způsob úspěšného ukončení čtyřletého studijního programu v denní formě, nástavbového nebo zkráceného studijního programu. Maturitní zkouškou se ukončují všechny typy všeobecného vzdělávání (klasická nebo víceletá gymnázia) a odborné školy zejména při předpokladu dalšího pokračování ve formě terciárního vzdělávání na vysoké škole. Úspěšného absolvování maturitní zkoušky v rámci všeobecného i odborného středoškolského vzdělání dosáhne přibližně 70 % všech středoškolsky vzdělaných osob v České republice.⁸

Hlavním cílem středního vzdělávání je *„rozvíjet vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty získané v základním vzdělávání důležité pro osobní rozvoj jedince. Poskytuje žákům širší všeobecné vzdělání nebo odborné vzdělání spojené se všeobecným vzděláním a upevňuje jejich hodnotovou orientaci“*.⁹ Střední vzdělávání je realizováno na dvou typech škol – středních školách a konzervatořích, přičemž vzdělávání na konzervatořích je v rámci standardizované typologie považováno za odborné vzdělání a účastní se jej pouze minimální podíl populace.¹⁰

⁷ Organizace vzdělávací soustavy České republiky, ref. 2, s. 107

⁸ Organizace vzdělávací soustavy České republiky, ref. 2, s. 107-108

⁹ Organizace vzdělávací soustavy České republiky, ref. 2, s. 114

¹⁰ Organizace vzdělávací soustavy České republiky, ref. 2, s. 116-117

Na vzdělávání středních škol a konzervatoří se účastní především žáci (studenti) ve věku 15-18 let, jedná se o kategorii vyššího sekundárního vzdělávání. Mladší žáci se studijního programu středních škol účastní formou nižšího sekundárního vzdělávání (šesti- a osmileté gymnázium, osmiletý program konzervatoří). Účastní na vzdělávání na středních školách mohou být také žáci (studenti) starší osmnácti let a to z různých důvodů – např. z důvodu přestupu, pozdějšího nástupu nebo v rámci celoživotního vzdělávání.¹¹ Další informace viz.¹²

Posledním stupněm v rámci vzdělávacího systému České republiky je stupeň **terciárního vzdělávání**. Do terciárního vzdělávání se řadí instituce poskytující vzdělání vyššího odborného a vysokoškolského typu. Oba tyto typy institucí terciárního vzdělávání jsou si blízké zejména formou, jakou realizují svoje studijní programy. V současné době je vyžadováno, aby byl každý studijní program vyšší odborné i vysoké školy akreditován příslušnou komisí a dosahoval požadované kvality výuky.¹³

Vyšší odborné školy vznikají většinou při středních odborných školách. Jedná se o navazující vyšší vzdělání, které využívá obdobných výukových metod jako vysoké školy, na rozdíl od nich je však celková délka studijního programu kratší (3-3,5 roku) a úspěšné ukončení studia se provádí tzv. absolutoriem – úspěšným ukončením posledního ročníku. Vyšší odborné vzdělání je zaměřeno výhradně na specializaci některého z definovaných odborných oborů (např. zdravotnictví, apod.).¹⁴

Mnohem častější typ navazujícího terciárního studia je realizován prostřednictvím vzdělávání na soukromé nebo veřejné vysoké škole. U všech typů vysokých škol je od roku 2011 striktně zavedeno rozčlenění na tři stupně vysokoškolského vzdělání:

- bakalářský studijní program,
- magisterský studijní program,
- doktorský studijní program.¹⁵

¹¹ Organizace vzdělávací soustavy České republiky, ref. 2, s. 120

¹² Organizace vzdělávací soustavy České republiky, ref. 2

¹³ Organizace vzdělávací soustavy České republiky, ref. 2, s. 118-148

¹⁴ Organizace vzdělávací soustavy České republiky, ref. 2, s. 181

¹⁵ Organizace vzdělávací soustavy České republiky, ref. 2, s. 157

1.1.2 Odborné vzdělávání v ČR: realizace a legislativa

Odborné vzdělávání v rámci vzdělávacího systému České republiky je realizováno formou sekundárního a terciárního vzdělávání. Nižší sekundární vzdělávání je zastoupeno formou osmiletých konzervatoří, terciární formou vyšších odborných škol. Největší podíl na odborném vzdělávání mají však střední odborné školy, které představují rovněž hlavní nástroj pro odborné vzdělávání mladistvých.

Legislativně je odborné vzdělávání stejně jako předškolní, základní, všeobecné střední, vyšší odborné a některé typy vysokoškolského vzdělávání upraveno školským zákonem 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), naposledy novelizován novelou č. 472/2011 Sb.¹⁶ K zákonu se v souvislosti s realizací středního vzdělávání váže několik prováděcích vyhlášek zabývajících se způsobem přijímání na střední školy (aktuálně vyhláška č. 671/2004 Sb.), realizací středního vzdělávání (aktuálně vyhláška č. 13/2005 Sb.) a ukončování (vyhláška č. 47/2005 Sb.). Změny struktury, rámcová opatření a základní požadavky na střední vzdělávání na státní všeobecné úrovni jsou v kompetenci ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.¹⁷

Střední odborné vzdělávání je realizováno na středních školách (popř. konzervatořích). Standardně se studijní programy dělí na dvou-, tří- a čtyřleté, přičemž každý z těchto programů je ukončen jiným způsobem. Odborné vzdělávání studentů v rámci středního vzdělávání (vyšší sekundární vzdělávání) lze získat s různou specializací. Specializace odborného vzdělávání závisí na typu studijního programu. Pro studijní programy, u nichž se předpokládá **ukončení maturitní zkouškou**, lze odborného a specializačního vzdělání dosáhnout v oborech viz.¹⁸

Vyjmenované obory odborné specializace zakončené maturitní zkouškou se dále dělí na podobory a další konkrétní specializace, v jejichž rámci se jednotlivec vyčleňuje s ohledem na specifickou pozici nebo povolání na trhu práce. Obory jsou dále děleny na dvě skupiny – obory M a obory L. Obory M představují obory dřívějších středních

¹⁶ Pozn. údaje platné k 31. 12. 2014

¹⁷ Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy: Vyhlášky ke školskému zákonu. www.msmt.cz [online]. 2013-2015 [cit. 2015-03-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlasky-ke-skolskemu-zakonu>

¹⁸ Organizace vzdělávací soustavy České republiky, ref. 2, s. 121

odborných škol a lze je studovat pouze v rámci čtyřletého studia s maturitou (neexistuje k nim další dvouletá nastavba), tudíž je nelze studovat rovněž v rámci studijního programu ukončeného získáním výučního listu. Obory M se vyznačují větším důrazem na předměty všeobecného vzdělávání. Obory L jsou definovány jako obory dřívějších odborných učilišť a umožňují dvojitou formu úspěšného absolvování – čtyřletý studijní program ukončený maturitou a tříletý studijní program ukončený výučním listem s navazující nastavbou. Obory L se také všeobecně vyznačují vyššími nároky na uplatňování znalosti v praxi a jejím věnování v rámci výuky větší prostor a také časový fond.¹⁹

Obory ukončené získáním výučního listu se rovněž dále člení na podobory a specializace. V rámci jmenovaných oborů jsou rozlišovány dvě kategorie – obory H a obory E. Obory H představují standardní obory pro tříletý studijní program, na většinu z nich lze dále navázat nastavbou. Obory E jsou zpravidla dvouleté a jsou určeny pro osoby, které nedokončily základní vzdělání, nebo pro absolventy praktických škol se speciálními vzdělávacími potřebami.²⁰

Obory L, M, H a E doplňuje navíc kategorie J a C zahrnující tzv. ostatní odborné a obecně odborné obory určené pro žáky, kteří absolvovali základní vzdělávání na praktické škole s mentálním, tělesným nebo kombinovaným postižením.²¹

1.1.3 Odborné vzdělávání z pohledu EU: legislativa, priority a strategie

Problematika odborného vzdělávání je jedním z prioritních zájmů politiky Evropské unie. Hlavním záměrem orgánů Evropské unie v tomto ohledu je podpora a rozvoj odborného vzdělávání v rámci členských států a také na mezinárodní (evropské) úrovni. Odborné vzdělávání je jednou z oblastí, v níž příslušné orgány Evropské unie budují dlouhodobé strategie, jejichž cílem je posílit ekonomickou úroveň a konkurenceschopnost členských států i jejich integračního uskupení.

V souvislosti s podporou rozvojových záměrů v zájmových oblastech byla v roce 2000 přijata tzv. Lisabonská strategie, jejíž plnění bylo naplánováno s časovým

¹⁹ Organizace vzdělávací soustavy České republiky, ref. 2, s. 121

²⁰ Organizace vzdělávací soustavy České republiky, ref. 2, s. 122

²¹ Organizace vzdělávací soustavy České republiky, ref. 2, s. 122

horizontem 10 let (tedy do roku 2010).²² Na základě Lisabonské strategie si ministři pro obor vzdělávání členských států Evropské unie v roce 2002 stanovili cíle a strategie ve svém resortu, jejichž plnění bylo realizováno v rámci programu „Vzdělávání a odborná příprava 2010“ (ET 2010 - Education and Training 2010). V listopadu téhož roku byla dále přijata tzv. Kodaňská deklarace, definující konkrétní strategie odborného vzdělávání, které se členské země Evropské unie zavázaly sledovat. V návaznosti na průběh a plnění cílů programu byl před jeho ukončením v roce 2009 vymezen koncept strategického záměru zformulovaný v dokumentu „Strategický rámec evropské spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě“ (ET 2020 – Education and Training 2020), který byl posléze přijat ministry školství ve všech státech Evropské unie. V tomto dokumentu byly stanoveny čtyři hlavní strategické cíle.²³ Strategické cíle jsou prosazovány prostřednictvím definovaných metod a v rámci stanoveného dlouhodobého plnění byly vymezeny ukazatele, kterých by mělo být dosaženo. Jedním z těchto ukazatelů, jehož by mělo být docíleno do konce programovacího období, je „do roku 2020 by podíl osob předčasně ukončujících vzdělávání a odbornou přípravu měl být nižší než 10 %“.²⁴

1.1.4 Strategie Evropa 2020

Strategie Evropa 2020, která je strategií pro zaměstnanost a růst v Evropské unii v letech 2010 – 2020 a kterou si stanovily státy Evropské unie nad rámec unijních kompetencí v oblasti dobrovolné koordinace hospodářských politik ve spolupráci s Evropskou komisí. Jeden z hlavních cílů Strategie Evropa 2020 schválené Evropskou radou v roce 2010 je snížení počtu žáků předčasně opouštějících vzdělávací systém ze současných 15 % na úroveň pod 10 %“.²⁵

²² HOUSKA, Martin. Lisabonská strategie. In: *MPO* [online]. 2005 [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument2860.html>

²³ Evropská spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě (Education and training 2020). In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2013 - 2015 [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/evropska-spoluprace-ve-vzdelavani-a-odborne-priprave>

²⁴ Evropská spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě (Education and training 2020), ref. 23

²⁵ Investice pro evropskou konkurenceschopnost: Příspěvek České republiky ke strategii Evropa 2020, Národní program reforem České republiky 2012. In: *Úřad vlády České republiky* [online]. 2012 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/nrp2012_czech_cs.pdf

1.1.4.1 Národní cíle v rámci Strategie Evropa 2020

Národní cíle, které si vláda stanovuje v rámci naplňování Strategie Evropa 2020 na úrovni státu, jsou výsledkem jak zohlednění výše uvedených cílů a doporučení, tak analýzy strategických dokumentů zpracovávaných na úrovni vlády (z průřezových dokumentů lze uvést zejména Programové prohlášení vlády ČR, Strategii mezinárodní konkurenceschopnosti ČR, Strategický rámec udržitelného růstu, Priority pro budoucí programové období politiky soudržnosti EU a řadu dalších klíčových dokumentů). Provádění Národního programu reforem a plnění cílů Strategie Evropa 2020 je pravidelně sledováno a monitorováno ve spolupráci s Evropskou komisí, a to podle společně dohodnuté metodiky. *Národní cíle v uvedené oblasti jsou stanoveny následovně:*

- nejvýše 5,5 % osob předčasně odcházejících ze vzdělávání,
- 32 % osob ve věku 30-34 let s terciárním vzděláním.²⁶

Podrobnější informace k národním cílům v rámci Strategie Evropa 2020 viz.²⁷

1.2 Trh práce a nezaměstnanost

Uplatnění pracovníka na trhu práce podmiňuje několik aspektů zahrnujících jednak jeho vlastní charakterové a získané rysy, jednak prostředí a aktuální situaci na trhu práce ve vybraném regionu a odvětví. Aktuální situace na trhu práce je však vždy faktorem, který dominuje vlastnostem jednotlivců, neboť udává poptávku po pracovní síle, na kterou navazuje rozvoj dalších souvisejících oblastí, jako je vzdělávání. Zaměstnanost lze tedy považovat za jeden z klíčových ekonomických ukazatelů, dle kterého je možné usuzovat na celkový rozvoj konkrétní sociální nebo sociálně-geografické jednotky.

1.2.1 Charakteristika a specifika trhu práce

Trh práce představuje prostor pro realizaci nabídky a poptávky po pracovní síle. Typ a způsob realizace trhu práce se v mnohém odvíjí od politického uspořádání a

²⁶ Investice pro evropskou konkurenceschopnost, ref. 25

²⁷ Investice pro evropskou konkurenceschopnost, ref. 25

struktury státní moci. Z tohoto hlediska jsou standardně rozeznávány následující typy pracovního trhu:²⁸

- **dokonalý** – cena nabídky práce je určena její poptávkou,
- **neoklasický** – působí na něj kulturní a společenské aspekty a distribuční mechanismy,
- **přirozený** – „*kde je nutné počítat s individuálním nedostatkem znalostí, kvalifikace a dovedností, ekonomickými a neekonomickými náklady a setrvačností jevů, nikoli jako s pochopitelnými nedokonalostmi*“²⁹,
- **institucionální** – do jehož činnosti zasahují sociální instituce,
- **řízený** – prostřednictvím státních orgánů.

Trh práce lze dále kategorizovat dle několika hledisek. Takovéto dělení je označováno jako segmentace trhu práce. V rámci segmentace trhu práce jsou rozeznávány následující kategorie:

1. **primární a sekundární trh práce**, přičemž na primárním trhu jsou soustředěny prestižnější a ekonomicky výhodnější nabídky s předpokladem profesního růstu a pracovních podmínek. Odměna za odvedenou práci je nižší,³⁰
2. **formální a neformální** – přičemž formální trh tvoří oficiálně vyhlášená výběrová řízení, jejichž realizace podléhá kontrole příslušného orgánu, a neformální, který nelze regulovat nezávislým orgánem. Neformální pracovní trh zprostředkuje nabídku a poptávku šedé nebo černé ekonomiky,³¹
3. **externí a interní** – představuje dva paralelně existující pracovní trhy, přičemž interní je realizován v rámci konkrétní společnosti (kariérní postup) a externí v jejím okolí.³²

Nabídka i poptávka zaměstnání na trhu práce musí být kontrolována (regulována). Cílem regulace nabídky a poptávky po zaměstnání je dosáhnout maximalizace rovnováhy na trhu.

²⁸ MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 3. upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002, 172 s. ISBN 80-864-2908-3, s. 35.

²⁹ MAREŠ, ref. 28, s. 35.

³⁰ RIEVAJOVÁ, E. a kol.: *Trh práce a politika zamestnanosti – monografia*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2009. ISBN 978-80-225-2878-8, s. 30-32

³¹ RIEVAJOVÁ, ref. 30, s. 32-33

³² RIEVAJOVÁ, ref. 30, s. 32-33

1.2.2 Nezaměstnanost a její důsledky

Nezaměstnanost je jeden ze základních ekonomických jevů, se kterým se potýká otevřená tržní společnost. Zaměstnanost, resp. nezaměstnanost představuje jeden z ukazatelů životní úrovně společnosti v určitém rozvojovém stádiu. Mnohem větší význam má však pro jednotlivce, jelikož kromě hmotné a intelektuální jistoty představuje pro člověka zaměstnání způsob vlastního začlenění do společnosti prostřednictvím sociální skupiny a statutu, se kterými se v souvislosti se svým zaměstnáním identifikuje.

V průběhu života člověk prochází několika vývojovými fázemi, v jejichž průběhu se možnost získání zaměstnání mění. Rizikovými skupinami jsou z tohoto pohledu:³³

- mladší věkové skupiny (do 30 let) – zejména mladiství, čerství absolventi středních a vysokých škol,
- starší lidé (41-50 let),
- ženy (vzhledem ke sníženým možnostem vycestování kvůli starosti o rodinu a riziku těhotenství),
- zdravotně postižení lidé (kvůli požadavku na bezbariérové přístupy a zacházení),
- lidé bez kvalifikace,
- příslušníci menšinového etnika.

Jedinci nacházející se v těchto rizikových skupinách, ale také jedinci v životních fázích nebo prostředí nediskriminujícím je z hlediska zaměstnatelnosti, se mohou stát nezaměstnanými z různých důvodů. Z hlediska důvodu lze nezaměstnanost kategorizovat způsoby viz ³⁴. Důsledky nezaměstnanosti ovlivňují zejména jednotlivce. Až na typy nezaměstnanosti, které si pracovník zvolí sám, se nejčastěji setkává s těmito důsledky:

- negativní ovlivnění (snížení) životní úrovně,
- negativní vliv na rodinu,
- negativní vliv na strukturu a vnímání času,
- negativní vliv na fyzické a psychické zdraví.³⁵

³³ BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002, 236 s. ISBN 80-247-9006-8, s. 110-115.

³⁴ RIEVAJOVÁ, ref. 30, s. 172 – 176.

³⁵ RIEVAJOVÁ, ref. 30, s. 174

1.2.3 Ekonomicky aktivní obyvatelstvo

Míra ekonomické aktivity se vypočítá jako podíl souhrnné pracovní síly (zaměstnaní a nezaměstnaní) na počtu osob starších 15 let.

Zaměstnané označujeme patnáctileté či starší jednotlivce, kteří v daném období buďto pracovali alespoň jednu hodinu v týdnu za mzdu, plat či jinou odměnu, nebo měli k zaměstnání formální vztah, přičemž není rozhodující, zda tato práce měla trvalý, dočasný, sezónní nebo příležitostný charakter.

Druhou část ekonomicky aktivního obyvatelstva pak tvoří *nezaměstnaní*, což jsou jednotlivci ve věku patnáct a více let, kteří v daném období nebyli zaměstnaní, ale v průběhu posledních čtyř týdnů práci aktivně sháněli a byli připraveni během čtrnácti dnů do nového zaměstnání nastoupit.

Hledání zaměstnání je nezbytným znakem nezaměstnaného. Člověka, který není zaměstnan, ale který ani žádnou práci nehledá, nemá smysl nazývat nezaměstnaným.³⁶

Za nezaměstnaného se tedy považuje osoba, která se uchází o zaměstnání. Uchazeč o zaměstnání je občan, který není v pracovním poměru nebo podobném vztahu, nevykonává samostatnou výdělečnou činnost, ani se nepřipravuje soustavně na povolání, popřípadě požádal osobně nebo písemně o zprostředkování vhodného zaměstnání na územně příslušném úřadu práce v místě trvalého bydliště.

V evidenci úřadu práce se potom jako nezaměstnaní uvádějí všechny osoby, které splňují výše uvedené předpoklady, přičemž se implicitně předpokládá, že jsou to osoby, které mohou a chtějí pracovat, ale nenašly vhodné pracovní místo.³⁷

1.2.4 Ekonomicky neaktivní obyvatelstvo

Jednotlivci, kteří ve sledovaném období nebyli zaměstnaní a současně nesplňovali kritéria, na jejichž základě by byli zařazeni mezi nezaměstnané a osoby mladší patnácti let, tvoří skupinu označovanou jako ekonomicky neaktivní obyvatelstvo. Její součástí tak jsou jednotlivci navštěvující předškolní zařízení a vzdělávací instituce (základní a střední školy, odborná učiliště a vysoké školy), osoby na další rodičovské

³⁶ HOLMAN, R. *Ekonomie*. 3. aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, 714 s. ISBN 80-7179-681-6., s. 162

³⁷ NĚMEC, O. *Lidské zdroje na trhu práce*. 1. vyd. Praha: VŠE. Fakulta podnikohospodářská, 2002, 151 s. ISBN 80-245-0350-6, s. 55

dovolené, dlouhodobě nemocní, invalidní a starobní důchodci a lidé, kteří nejsou připraveni během čtrnácti dnů nastoupit do nového zaměstnání.

1.2.5 Míra nezaměstnanosti

Míru nezaměstnanosti (u) definujeme jako procentuální podíl nezaměstnaných na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel:

$$u = \frac{U}{EAO} \times 100$$

kde: EAO = ekonomicky aktivní obyvatelstvo, U = nezaměstnaní

Je důležité zmínit dvojí měření nezaměstnanosti používané v ČR. V prvním případě se jedná o tzv. *míru registrované nezaměstnanosti* (ur). Míra registrované nezaměstnanosti zachycuje procentuální podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadech práce (U_d) na celkovém počtu dosažitelných ekonomicky aktivních obyvatel (EAO_d), jejichž součástí jsou jak evidovaní uchazeči o práci, tak zaměstnaní v daném národním hospodářství s jediným nebo hlavním pracovním poměrem:

$$ur = \frac{U_d}{EAO_d} \times 100$$

Výše uvedená míra nezaměstnanosti je v České republice zveřejňována pravidelně jednou za měsíc. Zveřejňuje ji Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), a to na základě údajů vycházejících ze statistik vedených jednotlivými úřady práce.

Kromě míry registrované nezaměstnanosti dále evidujeme tzv. *obecnou míru nezaměstnanosti* (uo). Obecná míra nezaměstnanosti zobrazuje procentuální podíl nezaměstnaných zjištěných na základě Výběrového šetření pracovních sil ($U_{všps}$) na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel stanovených na základě stejného šetření (EAO $všps$):

$$uo = \frac{U_{všps}}{EAO_{všps}} \times 100$$

Při výpočtu obecné míry nezaměstnanosti nevycházejí statistické z evidence úřadů práce, ale z Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS), které každé čtvrtletí provádí u náhodně vybraných respondentů Český statistický úřad. Ten tuto míru nezaměstnanosti také zveřejňuje. Rozdíl mezi registrovanou a obecnou mírou

nezaměstnanosti je po provedených metodických úpravách poměrně málo výrazný. Obě metodiky jsou přesné, ale každá z nich sleduje nezaměstnanost z trochu jiného hlediska. Pro mezinárodní srovnání je lepší ta metodika, kterou v současné době používá Ministerstvo práce a sociálních věcí, protože je zharmonizována i s tím, co používá Eurostat.³⁸

1.2.6 Politika zaměstnanosti v ČR

Politika zaměstnanosti představuje státní strategii, jejímž cílem je maximalizovat rovnováhu nabídky a poptávky na trhu práce. Tato strategie využívá následujících nástrojů, které zabezpečují situaci na trhu práce tak, aby vždy převládala poptávka nad nabídkou:

- veřejné výdaje vlády, kterými je podporován soukromý sektor, financován zbrojní průmysl, administrativní zabezpečení (lidské a hmotné zdroje) a výdaje na politiku zaměstnanosti,
- daňová politika ovlivňující náklady na vznik pracovních míst,
- regulační a legislativní opatření zahrnující regulační opatření (např. dovozní kvóty, příjmovou a mzdovou regulaci) a pracovně-právní regulaci adekvátní legislativou.³⁹

Výše zmíněné výdaje na politiku zaměstnanosti tvoří větší skupinu dílčích nástrojů, které lze rozdělit na aktivní a pasivní složku. Pasivní složku představují hmotné zabezpečení uchazečů o zaměstnání formou sociální podpory, aktivní složka je pak vynaložena na:⁴⁰

- náklady na administrativu úkolů,
- rekvalifikaci dle potřeb trhu,
- podporu zaměstnanosti v soukromém sektoru (daňové úlevy, poradenská činnost apod.),
- přímou tvorbu účelových pracovních míst,
- podporu pro vytváření pracovních míst pro znevýhodněné občany,
- zavádění kratší pracovní doby,

³⁸ Jak měřit nezaměstnanost. In. *Hospodářské noviny* [online]. 2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://ekonomika.ihned.cz/c1-21746810-jak-merit-nezamestnanost>

³⁹ MAREŠ, ref. 28, s. 22-23

⁴⁰ MAREŠ, ref. 28, s. 22

- rozvoj infrastruktury trhu práce,
- odstraňování bariér,
- vytváření podmínek pro územní mobilitu.

Cílem politiky zaměstnanosti České republiky je dosažení plné zaměstnanosti a ochrana proti nezaměstnanosti. Aktivní politika zaměstnanosti je součástí státní politiky zaměstnanosti a její podstata spočívá v podpoře zřizování nových pracovních míst, poskytováním příspěvků zaměstnavatelům při zaměstnání uchazečů o zaměstnání a uchazečům samotným. V České terminologii se jedná o následující opatření aktivní politiky zaměstnanosti: společensky účelná pracovní místa, veřejně prospěšné práce, absolventská a praktická místa, chráněné dílny a chráněná pracoviště pro občany se změněnou pracovní schopností, dotace na zkrácenou pracovní dobu a rekvalifikace, kterým se budeme věnovat podrobněji.⁴¹

Rekvalifikace (pomoc úřadů práce získat novou potřebnou kvalifikaci). Cílem rekvalifikací je změnit kvalifikaci uchazečů o zaměstnání a zvýšit tak jejich šance nalézt nové zaměstnání. Rekvalifikace mohou mít formu krátkodobějších odborných kurzů v případě, že je třeba kvalifikaci uchazeče pouze doplnit a rozšířit, nebo relativně dlouhé přípravy, pokud je nezbytné kvalifikaci uchazeče zásadně změnit. Teoretickou výuku i praktický výcvik provádějí vzdělávací zařízení, státní a soukromé školy včetně zahraničních. Úřady práce organizují rekvalifikace v případech, kdy struktura poptávky trhu práce neodpovídá struktuře nabídky a případná rekvalifikace umožňuje nové nebo další uplatnění ve vhodném zaměstnání. Obecně jsou organizovány dva druhy rekvalifikací: *specifické*, na konkrétní profesi s příslibem zaměstnání od zaměstnavatele a *nespecifické*, kdy bez příslibu konkrétního zaměstnání je účastník rekvalifikace školen na získání dovedností, které zvýší jeho uplatnitelnost na trhu práce.⁴² Rekvalifikací se rozumí získání nové kvalifikace a zvýšení, rozšíření nebo prohloubení dosavadní kvalifikace, včetně jejího udržování nebo obnovování. Za rekvalifikaci se považuje i získání kvalifikace pro pracovní uplatnění fyzické osoby, která dosud žádnou kvalifikaci nezískala. Při určování obsahu a rozsahu rekvalifikace se vychází

⁴¹ NĚMEC, ref. 37, s. 126

⁴² NĚMEC, ref. 37, s. 147

z dosavadní kvalifikace, zdravotního stavu, schopnosti a zkušeností fyzické osoby, která má být rekvalifikována formou získání nových teoretických a praktických dovedností v rámci dalšího profesního vzdělávání. *Podmínky pro zařazení fyzické osoby do rekvalifikačního kurzu:*

- být v evidenci úřadu práce,
- mít odpovídající vstupní kvalifikační předpoklady pro daný rekvalifikační kurz a pro výkon profese, na kterou se rekvalifikuje,
- být zdravotně způsobilý pro absolvování rekvalifikačního kurzu a po výkon nové profese,
- rekvalifikace musí být potřebná – dosavadní kvalifikace uchazeče nebo zájemce o zaměstnání neumožňuje získání vhodného pracovního místa,
- rekvalifikace musí být účelná – po ukončení rekvalifikace je reálná šance získat zaměstnání ⁴³

Úhrada nákladů rekvalifikace: Úřad práce hradí náklady rekvalifikace (kurzovné) za uchazeče nebo zájemce o zaměstnání pokud je na rekvalifikaci doporučí a uzavře s nimi písemnou dohodu o rekvalifikaci. Uchazeči o zaměstnání může dále poskytnout příspěvek na úhradu prokázaných nutných nákladů spojených s rekvalifikací. ⁴⁴

Realizace rekvalifikace: Krajské pobočky úřadu práce zabezpečí rekvalifikaci na základě písemné uzavřené dohody o provedení rekvalifikace s rekvalifikačním zařízením (soukromé vzdělávací zařízení, podnikové zařízení, škola apod.). Rekvalifikace se provádí v rámci dalšího profesního vzdělávání, tj. mimo počáteční vzdělávání. Propojení rekvalifikací s Národní soustavou kvalifikací (zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání) umožňuje účastníkům rekvalifikačních kurzů získat nejen profesní kvalifikaci, ale i úplnou profesní kvalifikaci. Získá-li účastník rekvalifikace osvědčení o všech požadovaných profesních kvalifikacích, bude moci na příslušné škole nebo učilišti složit zkoušku předepsanou pro příslušný obor vzdělání (tzn. závěrečnou „učňovskou“ nebo maturitní zkoušku) a získat certifikát o dosažení odpovídajícího stupně vzdělání.⁴⁵ Výběru zájemců o účast

⁴³ Rekvalifikace. In. *Integrovaný portál MPSV* [online]. 2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/obcane/rekvalifikace>

⁴⁴ Rekvalifikace, ref. 43

⁴⁵ Rekvalifikace, ref. 43

v rekvalifikaci předchází profesně-poradenský pohovor, který provádí útvar zaměstnanosti kontaktního pracoviště úřadu práce. Tento útvar také podává návrh na zařazení do rekvalifikace referátu zprostředkování a poradenství úřadu práce. Konečné stanovisko k návrhu na zařazení do rekvalifikace má tento referát.

Zvolená rekvalifikace: uchazeč o zaměstnání si může zabezpečit rekvalifikaci sám. Za tímto účelem si volí:

- a) druh pracovní činnosti, na kterou se chce rekvalifikovat,
- b) rekvalifikační zařízení, které má rekvalifikaci provést.

Zájemce o zvolenou rekvalifikaci předloží referátu zprostředkování a poradenství příslušné krajské pobočky úřadu práce ČR svůj požadavek na formuláři „Zájem o zvolenou rekvalifikaci“. Žádat o zvolenou rekvalifikaci je třeba alespoň 14 dnů před termínem zahájení kurzu, aby bylo možné požadavek úřadem práce posoudit a administrativně zpracovat. Požadavek bude posuzován v odborné komisi z hlediska, zda zvolená rekvalifikace přispěje k uplatnění zájemce o zvolenou rekvalifikaci na trhu práce a zda je pro něho vzhledem k zdravotnímu stavu vhodná. Vynaložená finanční částka na zvolenou rekvalifikaci nesmí v období 3 let přesáhnout celkovou částku 50 000,00 Kč. Úřad práce uhradí cenu zvolené rekvalifikace po úspěšném absolvování rekvalifikace přímo rekvalifikačnímu zařízení. Pokud zájemce o zvolenou rekvalifikaci odmítne bez vážných důvodů nastoupit do zaměstnání odpovídajícího nově získané kvalifikaci, bude povinen cenu rekvalifikace úřadu práce uhradit. Nedokončí-li rekvalifikaci bez vážných důvodů, úřad práce za něho cenu zvolené rekvalifikace neuhradí.⁴⁶

System služeb zaměstnanosti v České republice

Státní politiku zaměstnanosti vytváří stát a podílejí se na ni další subjekty činné na trhu práce. Jsou to zejména zaměstnavatelé a odborové organizace. Dalšími subjekty činnými na trhu práce jsou územními samosprávné celky, profesní organizace, sdružení osob se zdravotním postižením a organizace zaměstnavatelů. Státní správu v oblasti

⁴⁶ Rekvalifikace, ref. 43

státní politiky zaměstnanosti v České republice vykonávají ministerstvo práce a sociálních věcí a úřady práce.⁴⁷

Ministerstvo práce a sociálních věcí řídí a kontroluje výkon státní správy a dodržování zákonnosti při zabezpečování státní politiky zaměstnanosti. Přitom zpracovává celostátní koncepce a programy státní politiky zaměstnanosti a řešení stěžejních otázek na trhu práce, zaujímá stanoviska k návrhům ovlivňujícím státní politiku zaměstnanosti, které zpracovávají jiné ústřední orgány státní správy. Soustavně sleduje a vyhodnocuje situaci na trhu práce, zpracovává prognózy vývoje zaměstnanosti a přijímá opatření na ovlivnění poptávky a nabídky práce a k vytváření souladu mezi zdroji a potřebami pracovních sil v České republice a přijímá opatření k usměrňování pracovních sil ze zahraničí na území České republiky a pracovních sil do zahraničí. Zabezpečuje tvorbu národní soustavy povolání v souladu s vývojem trhu práce. Řídí úřady práce.⁴⁸

Úřad práce zpracovává koncepci vývoje zaměstnanosti ve svém správním obvodu, soustavně sleduje a vyhodnocuje situaci na trhu práce a přijímá opatření na ovlivnění poptávky a nabídky práce, za tím účelem spolupracuje s koordinačními úřady práce a může vyžadovat od zaměstnavatelů informace o jejich záměrech ve vývoji zaměstnanosti. Spolupracuje se správními úřady, územními samosprávnými celky, orgány sociálního zabezpečení, orgány státní zdravotní správy, zaměstnavateli a dalšími subjekty podle zvláštních právních předpisů při tvorbě a realizaci opatření souvisejících s rozvojem trhu práce a se zaměstnaností. Zabezpečuje a podporuje projekty a opatření související s rozvojem lidských zdrojů v oblasti trhu práce uskutečňované v jeho správním obvodu, včetně účasti na mezinárodních programech a projektech a na programech financovaných z Evropských strukturálních fondů a v rámci programů zaměstnanosti a programů Evropského společenství, ověřuje nové nástroje aktivní politiky zaměstnanosti.⁴⁹

Vybrané úřady práce (s krajskou působností) zabezpečují pro svůj územní obvod kromě výše uvedených činností také zpracování koncepce a strategie

⁴⁷ ŠIMEK, M. *Ekonomie trhu práce A*. 1. vyd. Ostrava VŠB – Technická univerzita Ostrava, 2007, 171 s., ISBN 978 – 80 – 248 – 1416 – 2, s. 138

⁴⁸ ŠIMEK, ref. 47, s. 139

⁴⁹ ŠIMEK, ref. 47, s. 142

zaměstnanosti a zpracování statistik, rozborů a výhledů. Koordinaci činnosti úřadů práce při provádění aktivní politiky zaměstnanosti. Činnost Evropských služeb zaměstnanosti. Spolupráci při vytváření mezinárodních programů nebo programů s mezinárodní účastí týkajících se rozvoje lidských zdrojů a financování z prostředků Evropských strukturálních fondů. Zřizování školících a rekvalifikačních středisek, a pro osoby se zdravotním postižením pracovní rehabilitačních středisek. Spolupráci v otázkách zabezpečování zaměstnanosti, mobility pracovních sil a rozvoje lidských zdrojů s územními samosprávnými celky, příslušnými odborovými organizacemi a organizacemi zaměstnavatelů. Zpracování podkladů pro udělování investičních pobídek.⁵⁰

1.3 Prevence a nástroje řešení předčasných odchodů z odborného vzdělávání v souvislosti s uplatněním na trhu práce

Odchody studentů ze středního vzdělávání před jeho řádným ukončením představují problém právě z hlediska možnosti jejich zaměstnávání. Vzhledem ke skutečnosti, že se vlastně jedná o zcela nekvalifikované uchazeče o zaměstnání, kteří patří do rizikové skupiny (pod 30 let) a mají minimální možnost uplatnit svůj potenciál, jelikož musí hledat zaměstnání v rámci sekundárního trhu práce. Předčasné ukončení odborného studijního programu má za následek okamžité snížení hodnoty pracovníka na trhu práce a znevýhodňuje jej jak kvalifikačně tak finančně. V následujících podkapitolách jsou uvedeny nejčastější důvody odchodu studentů z odborného vzdělávání a také nástroje prevence tohoto jevu, jak je uvádí odborná literatura.

1.3.1 Aspekty předčasného odchodu studentů ze středního vzdělávání

Úlovcová⁵¹ v roce 2006 provedla výzkum zabývající se touto tematikou na všech typech středních škol v České republice, přičemž zjistila, že největší podíl žáků předčasně ukončujících studium tvoří žáci studující ve studijních programech dvouletých a tříletých odborných studijních oborů (dříve učiliště).

Rizikovými jsou dle autorky v tomto případě:

- „žáci s výukovými problémy na základní i střední škole,

⁵⁰ ŠIMEK, ref. 47, s. 143

⁵¹ ÚLOVCOVÁ, H. *Předčasné odchody mladých lidí ze středního vzdělávání: rozsah, problémy, příčiny, možnosti prevence*. Praha: NÚOV, 2006, 47 s. ISBN 80-85118-99-8.

- *žáci s výchovnými a současně i výukovými problémy,*
- *žáci s vývojovou poruchou učení vážnějšího stupně, vykazující vysokou aspirační úroveň preferovaného stupně vzdělání, kteří zvládli obor přípravy kladoucí zvýšené nároky na dobrou úroveň lektických funkcí psaní, pravopis a numerické dovednosti s představou, že se na střední škole „nějak upraví“,*
- *žáci s nejasnou zájmovou a profesní orientací*⁵²,
- *žáci, kteří jsou dlouhodobě neúspěšní a od počátku docházky jsou považováni za problémové,*
- *žáci s poruchou v oblasti sebehodnocení,*
- *žáci s nízkou úrovní sociálních dovedností a kognitivních strategií,*
- *žáci s nízkým socio-ekonomickým statusem rodinného prostředí či žáci pocházející z minoritní etnické skupiny,*
- *žáci se slabým sociálním zázemím nekompletního či disharmonického rodinného prostředí,*
- *žáci, kteří se během studia dostanou do problémové situace – krize v rodině, partnerské vztahu apod.*⁵³

U žáků z těchto rizikových skupin pak může dojít ke zlomu, který má podobu určitého iniciátoru. Několik takovýchto událostí, jejichž důsledkem bývá opuštění středního vzdělávání, uvádí ve své studii Trhlíková⁵⁴. Jednou ze základních příčin je nedostatečně podnětné rodinné zázemí popřípadě chybějící vhodný vzor – váha je rovněž přikládána vzdělání a zaměstnání rodičů. Iniciátorem rozhodnutí opustit střední vzdělávání však může být:⁵⁵

- **specifický životní styl** projevující se celkovým nezájmem o výuku, problém s pravidelnou docházkou a respektováním autorit, nechutí ke škole, nezvládnutím učiva školy při výběru nevhodného oboru,

⁵² ÚLOVCOVÁ, ref. 51. s. 27-28.

⁵³ ÚLOVCOVÁ, ref. 51, s. 28.

⁵⁴ TRHLÍKOVÁ, J., ÚLOVCOVÁ H. a VOJTĚCH J. *Sociální aspekty dlouhodobé nezaměstnanosti mladých lidí s nízkou úrovní vzdělání: šetření mladistvých, kteří jsou po ukončení základní školy evidováni jako uchazeči o zaměstnání na úřadech práce ČR*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2006, 68 s. ISBN 80-85118-98-x.

⁵⁵ TRHLÍKOVÁ, J., ÚLOVCOVÁ H. a VOJTĚCH J., ref. 54, s. 57

- **nízká motivace ze strany okolí a rodiny** spojená s nízkým dosažným vzděláním rodičů, nedostatečnou podporou sociálního okolí a chybějící podporou a motivací dítěte se učit, zájem rodičů na odchodu dítěte ze školy a jeho zapojení se do pracovního procesu, nízká osobní motivace ke studiu,
- **rodinné, zdravotní nebo osobní problémy** – zahrnující problémy v rodině, špatnou finanční situaci nebo závažné onemocnění člena rodiny, organizační náročnost případného ubytování a dojíždění, těhotenství, špatné nepřátelské zázemí ve třídě (šikana), špatná parta nebo snaha vydělávat.

1.3.2 Prevence a nástroje řešení odchodu studentů ze středoškolského vzdělávání

Pro potřeby eliminace výskytu předčasných odchodů studentů ze středního vzdělávání jsou užívány převážně motivační nástroje. Tyto nástroje slouží k prevenci nežádoucího chování zejména u žáků řadících se do některé z výše zmíněných rizikových skupin. Preventivní nástroje jsou rozděleny do několika separátních skupin s ohledem na možnosti využití danou osobou – pedagogickým pracovníkem, odpovědnou osobou apod. Úlovcová⁵⁶ ve své studii uvádí následující preventivní nástroje:

- zohlednění problematiky předčasných odchodů žáků ze středního vzdělávání v rámci platných legislativních opatření a to v oblasti:
 - struktury vzdělávacího systému,
 - posloupnosti vzdělávacích cest,
 - rovného přístupu ke vzdělávání pro všechny bez rozdílu,
 - vytvářet studijní programy a podmínky umožňující individuální přístup v případě potřeby, zahrnout odborné výcvikové programy a individuální studijní plány v případě nutnosti doplněné poradenskou supervizí,
- implementace nových efektivních a zajímavých technologií (podpora transferu zkušeností),
- výrazné zapojení sociálních partnerů do výuky,
- rozvoj způsobilosti učitelů k vlastní i předávané schopnosti celoživotního vzdělávání,

⁵⁶ ÚLOVCOVÁ, ref. 51, s. 34-43

- systematické preventivní působení již v průběhu procesu získávání základního vzdělání (tedy přizpůsobení učebního plánu základních škol k implementaci prostředků motivujících k dalšímu (i samostatnému) vzdělávání,
- připravenost na změny ve složení studentů (zdravotně, mentálně, sociálně znevýhodněných nebo naopak nadaných),
- zkvalitnění profesního ale i psychologického poradenství na školách s cílem odhalit schopnosti žáka a pomoci mu vybrat vhodný navazující nebo měněný obor, a zároveň vytvořit poradensko-pedagogický tým se širokým polem k motivačnímu působení,
- systematizace práce s jedinci mimo vzdělávací systém,
- věnování zvýšené pozornosti studijním výsledkům žáka a zároveň aktivně navázat dlouhodobý dialog s rodiči.⁵⁷

Nástroje by měly být navrženy k motivaci jedinců z rizikového prostředí nebo s rizikovým chováním či stavem, u kterých hrozí předčasný odchod ze středního vzdělávání, založeny na vytvoření komplexní poradenské a komunikační sítě. Cílem zavádění takovýchto nástrojů je působit na žáka komplexně, pomoci mu vybrat správný obor jeho dalšího vzdělávání a aktivně se tak připojit k plnění globální strategie snižování nedobrovolné nezaměstnanosti způsobené velmi nízkou profesní kvalifikací.

⁵⁷ ÚLOVCOVÁ, ref. 51, s. 34-43

2 Praktická část

Hlavním cílem praktické části je analyzovat možnosti uplatnění jedince na trhu práce v závislosti na dosaženém vzdělání. V rámci této části je proveden rozbor problematiky zaměstnatelnosti osob dle stupně dosaženého vzdělání včetně hledání závislosti mezi stupněm dosaženého vzdělání a platem/mzdou zaměstnaného v Královéhradeckém kraji. Analýza i rozbor se opírají o rešerši dat z portálu MPSV a také o data získána šetřením formou dotazování na Informačním a poradenském středisku v Hradci Králové. Záměrem šetření je najít souvislosti mezi mírou nezaměstnanosti a stupněm dosaženého vzdělání a dále vyhodnotit možnosti řešení nezaměstnanosti osob s nízkým dosaženým vzděláním. Hlavní výzkumnou otázkou této části je: *„Jaký je vztah mezi mírou nezaměstnanosti a stupněm dosaženého vzdělání?“*. Dílčí výzkumné otázky této části jsou: *„Jaký je vztah mezi stupněm dosaženého vzdělání a platem/mzdou? Jaké možnosti nabízí MPSV prostřednictvím programů aktivní politiky zaměstnanosti osobám s nízkým dosaženým stupněm vzdělání?“*.

Dalším cílem práce je vyhodnotit problematiku předčasných odchodů ze vzdělávání ve smyslu „early school leavers“, jak je údaj sledován v rámci Eurostatu v kontextu národním i nadnárodním. Rozbor se opírá zejména o data zveřejňovaná databází Eurostatu. Hlavní výzkumnou otázkou této části je: *„Jak zkoumá ukazatel předčasných odchodů ze vzdělávání Eurostat?“*. Dílčí výzkumnou otázkou je: *„Jak si stojí v problematice předčasných odchodů ze vzdělávání v rámci měření Eurostatu Česká republika?“*.

Posledním cílem práce je analyzovat problém předčasných odchodů žáků ze vzdělávání na úrovni národní a to formou výzkumu na vybrané střední odborné škole v Královéhradeckém kraji. Vycházíme z předpokladu, že největší podíl na odborném vzdělávání mají střední odborné školy, které představují rovněž hlavní nástroj pro odborné vzdělávání studentů. Jako metodika k získání relevantních dat bylo zvoleno šetření pomocí ústního dotazování zacíleného na podrobné vymezení příčin předčasných odchodů ze vzdělávání na střední odborné škole a zmapování postupů používaných v praxi školy v oblasti prevence a intervence a jejich efektivity. Hlavní výzkumnou otázkou je: *„Jaký je počet a struktura studentů ukončujících vzdělání na vybrané střední odborné škole?“*. Dílčími výzkumnými otázkami jsou: *„Jaké jsou důvody, které vedou k ukončení studia? Jakou úlohu hraje při ukončení studia studentů“*.

výchovný poradce a jaké preventivní opatření zavádí škola k předcházení tohoto problému?“.

2.1 Předčasné odchody ze vzdělávání v ČR a zemích EU

Ukazatel předčasné odchody ze vzdělávání zveřejňuje každoročně Eurostat ⁵⁸, a to zejména v souvislosti s plněním cílů Strategie Evropa 2020, která je strategií pro zaměstnanost a růst v Evropské unii v letech 2010 – 2020 a kterou si stanovily státy Evropské unie nad rámec unijních kompetencí v oblasti dobrovolné koordinace hospodářských politik ve spolupráci s Evropskou komisí. Jeden z hlavních cílů Strategie Evropa 2020 schválené Evropskou radou v roce 2010 je „zvýšení počtu vysokoškolsky vzdělaných lidí ve věku 30 – 34 let ze současných 31 % nejméně na 40 % a snížení počtu žáků předčasně opouštějících vzdělávací systém ze současných 15 % na úroveň pod 10 %“. Ukazatel Předčasné odchody ze vzdělávání je kompilován ze šetření LFS – Labour force survey (česky VŠPS – Výběrové šetření pracovních sil), které se provádí čtvrtletně. Ukazatel Předčasné odchody ze vzdělávání je zpracován pro věkovou skupinu 18 – 24 let, uvedeny jsou pouze roční agregáty.

Úroveň vzdělání podle mezinárodní klasifikace ISCED 97:

- ISCED 0-2 označuje osoby se základním nebo nižším středoškolským vzděláním (bez výučního listu),
- ISCED 3-4 zahrnuje střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání s maturitní zkouškou (včetně nástavbového studia po vyučení),
- ISCED 5-6 označuje terciární úroveň (vysokoškolské nebo vyšší odborné vzdělání). ⁵⁹

⁵⁸ Eurostat je statistickým úřadem EU

⁵⁹ Databáze Eurostatu. In. Český statistický úřad [online]. 2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h>

Tabulka 1: Osoby s nízkým dosaženým stupněm vzdělání (v %)

Země / Období	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
EU (28 zemí)	34,1	32,8	31,7	30,6	30,0	29,3	28,6	28,0	27,3	26,6	25,7	24,8	24,0
Belgie	39,2	38,0	35,7	33,9	33,1	32,0	30,4	29,4	29,5	28,7	28,4	27,2	26,4
Bulharsko	28,4	28,8	28,3	27,5	24,5	22,6	22,5	22,1	20,6	20,0	19,0	18,2	18,9
Česká republika	12,1	11,5	10,9	10,1	9,7	9,5	9,1	8,6	8,1	7,7	7,5	7,2	6,8
Dánsko	18,9	19,5	18,8	19,0	18,4	25,7	26,2	25,2	24,4	23,1	22,1	21,7	20,4
Německo	17,0	16,5	16,1	16,9	16,8	15,6	14,7	14,5	14,2	13,4	13,4	13,3	13,1
Estonsko	13,0	12,1	11,4	11,0	11,5	10,9	11,6	11,2	10,7	10,9	10,0	9,4	8,8
Irsko	39,7	37,8	37,0	34,8	33,3	32,2	30,0	28,9	27,2	26,4	25,4	23,3	21,2
Řecko	45,9	44,1	40,9	39,8	40,8	39,9	38,7	38,5	37,3	35,4	34,2	32,8	31,6
Španělsko	57,8	56,3	54,6	51,2	50,3	49,4	48,9	48,4	47,1	46,0	45,3	44,5	43,4
Francie	35,9	34,8	34,1	33,3	32,7	31,5	30,4	29,8	29,2	28,4	27,5	24,9	22,6
Chorvatsko	29,6	30,0	28,8	27,2	25,9	24,3	23,3	22,5	22,7	21,8	19,5	18,7	17,1
Itálie	55,9	53,6	51,3	49,9	48,7	47,8	46,7	45,8	44,9	44,0	42,8	41,8	40,7
Kypr	34,9	35,3	35,6	33,4	30,5	27,9	26,9	27,7	26,0	24,8	22,6	21,5	22,4
Lotyšsko	17,9	17,0	15,7	15,6	15,9	15,4	14,1	13,2	11,4	12,1	10,9	10,6	10,5
Litva	15,1	13,9	13,4	12,5	12,2	11,5	9,6	8,8	8,1	7,1	6,7	6,6	6,7
Lucembursko	38,4	40,9	36,8	34,1	34,5	34,3	32,1	22,7	22,3	22,7	21,7	19,5	18,0
Maďarsko	28,6	25,9	24,7	23,6	22,0	21,0	20,4	19,5	18,8	18,5	18,0	17,5	16,9
Malta	81,6	80,2	76,4	74,8	73,5	73,4	72,2	69,2	67,0	64,5	61,8	59,5	57,8
Nizozemsko	32,2	30,8	29,1	28,2	27,6	26,8	26,7	26,6	27,7	27,7	26,6	24,2	24,0
Rakousko	21,7	21,0	20,2	19,6	19,9	20,1	19,1	18,4	17,6	17,6	17,1	17,0	16,1
Polsko	19,1	17,7	16,4	15,2	14,2	13,7	12,9	12,0	11,5	11,1	10,4	9,9	9,5
Portugalsko	79,4	77,3	75,1	73,7	72,5	72,7	71,9	70,3	68,3	65,4	62,7	60,2	56,7
Rumunsko	28,9	29,5	28,5	26,9	25,8	25,0	24,7	25,3	26,1	25,5	24,6	24,3	27,2
Slovinsko	23,0	21,9	20,3	19,7	18,4	18,2	18,0	16,7	16,7	15,5	15,0	14,5	14,3
Slovensko	14,0	13,3	13,0	12,1	11,2	10,9	10,1	9,1	9,0	8,7	8,3	8,1	9,0
Finsko	25,0	24,0	22,4	21,2	20,4	19,5	18,9	18,0	17,0	16,3	15,2	14,1	13,5
Švédsko	18,6	17,9	17,1	16,4	21,1	20,6	20,0	19,3	18,8	18,4	17,6	16,8	16,3
Spojené království	33,7	29,8	29,3	28,2	27,3	26,6	26,6	25,5	23,9	23,6	22,1	21,7	20,8
Island	41,3	40,4	39,0	37,1	36,7	36,1	35,9	34,1	33,5	29,3	29,0	27,8	26,8
Norsko	14,2	13,6	12,6	11,8	21,5	21,3	20,0	19,5	19,1	18,7	17,9	17,6	17,3
Švýcarsko	17,6	18,1	17,5	17,0	14,8	14,0	13,2	13,1	14,2	14,4	13,7	12,8	12,0
Makedonie	:	:	:	:	42,4	39,5	40,8	38,8	37,5	36,3	35,1	34,4	34,3
Turecko	:	:	:	:	73,9	73,4	72,6	71,8	71,6	70,8	69,1	68,1	67,4

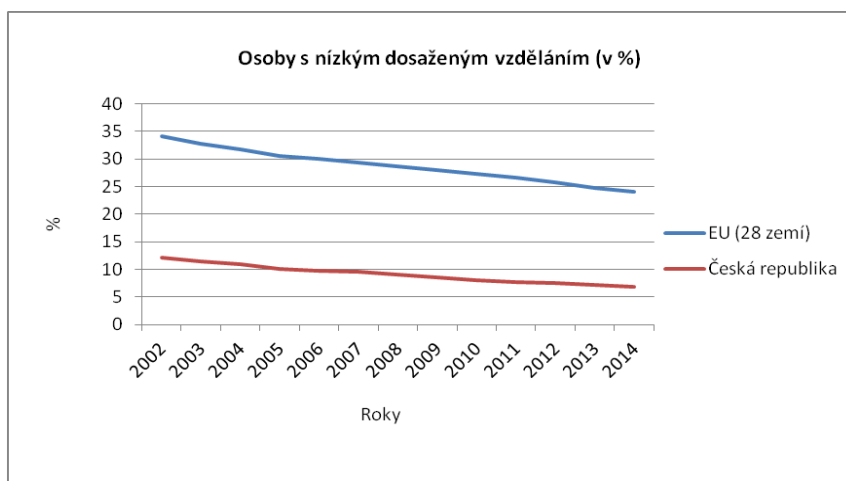
Zdroj: vlastní zpracování s pomocí údajů z databáze Eurostatu⁶⁰

Jak ukazuje tabulka výše, z hlediska vzdělanosti je na tom Česká republika ve srovnání s Evropskou unií výrazně lépe. Počet osob ve věku 25 – 64 let se stupněm vzdělání ISCED (0-2) činí v roce 2014 v ČR „pouze“ 6,8 %, zatímco průměr EU činí 24 %. Následující graf ukazuje trend vývoje počtu osob s nízkým dosaženým vzděláním

⁶⁰ pozn. ukazatel je definován jako % osob ve věku 25-64 let se stupněm vzdělání ISCED (Mezinárodní standardizovaná klasifikace vzdělání) 2 nebo nižší. Stupně ISCED 0-2 zahrnují vzdělání: předškolní, základní a nižší střední

od roku 2002 až po rok 2014. V obou případech (EU, ČR) je vidět klesající tendence v počtu osob s dosaženým nízkým stupněm vzdělání, ve srovnání s průměrem EU i s ostatními státy EU patří Česká republika od počátku sledovaného období mezi státy s nejnižším počtem těchto osob.

Graf 1: Osoby s nízkým dosaženým stupněm vzdělání (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování s pomocí údajů z databáze Eurostatu

Jak již bylo řečeno, v ČR je ve srovnání s průměrem EU jen velmi malé procento lidí, kteří nedosáhnou alespoň středoškolského vzdělání. Se základním a nižším vzděláním tak zůstává pouze 6,8 % české populace, zatímco v EU je to v průměru 24 % (rok 2014). To je samozřejmě pozitivní, ale na druhou stranu je třeba si uvědomit, že početná skupina středoškoláků znamená pro osoby, které tohoto vzdělání nedosáhly, výraznou konkurenci na trhu práce. Proto je míra nezaměstnanosti osob se základním a nižším vzděláním ve srovnání se zbytkem populace velmi vysoká a také se tyto osoby velmi málo účastní dalšího vzdělávání, což jejich šance na získání zaměstnání dále snižuje. Opuštění vzdělávání bez dostatečné kvalifikace je nepříznivým jevem zejména z hlediska vyššího rizika nezaměstnanosti mladistvých, kteří se namísto vstupu na trh práce a zahájení pracovní aktivity stávají příjemci sociálních dávek. To ve svých důsledcích může vést až k sociálnímu vyloučení a růstu společenského napětí. Na společenské úrovni je vzdělání spojeno s produktivitou, inovací, hospodářským růstem i sociální soudržností. V kontextu nižšího ekonomického růstu a konkurenceschopnosti představuje předčasné opuštění vzdělání nevyužití pracovního potenciálu mladých lidí i větší tlak na růst sociálních výdajů. Předčasné ukončení školní docházky představuje

promarnění příležitosti mladých lidí a plýtvání sociálním a ekonomickým potenciálem.⁶¹

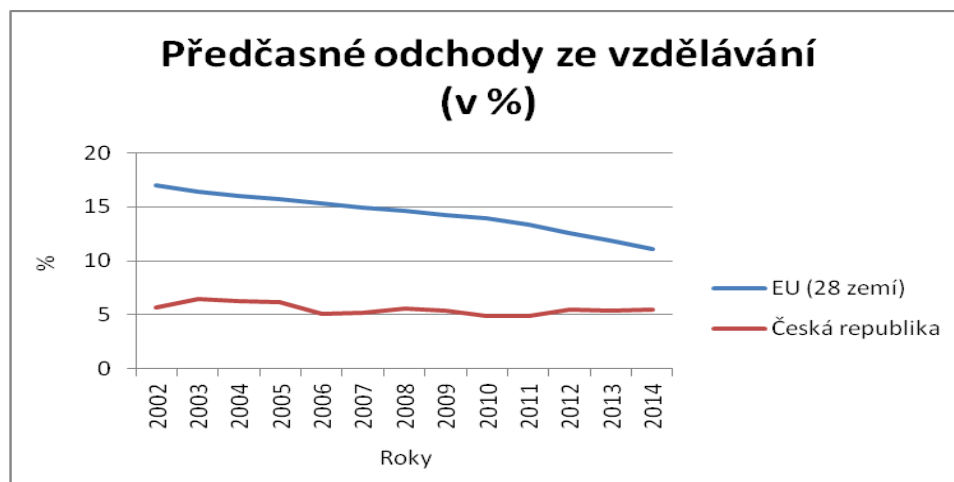
Tabulka 2: Předčasné odchody ze vzdělávání (v %)

Země / Období	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
EU (28 zemí)	17,0	16,4	16,0	15,7	15,3	14,9	14,6	14,2	13,9	13,4	12,6	11,9	11,1
Belgie	14,1	14,3	13,1	12,9	12,6	12,1	12,0	11,1	11,9	12,3	12,0	11,0	9,8
Bulharsko	20,7	21,9	21,4	20,4	17,3	14,9	14,8	14,7	13,9	11,8	12,5	12,5	12,9
Česká republika	5,7	6,5	6,3	6,2	5,1	5,2	5,6	5,4	4,9	4,9	5,5	5,4	5,5
Dánsko	9,0	10,4	8,8	8,7	9,1	12,9	12,5	11,3	11,0	9,6	9,1	8,0	7,7
Německo	12,5	12,8	12,1	13,5	13,7	12,5	11,8	11,1	11,9	11,6	10,5	9,8	9,5
Estonsko	13,6	13,7	13,9	14,0	13,4	14,4	14,0	13,5	11,0	10,6	10,3	9,7	11,4
Irsko	14,6	13,1	13,1	12,5	12,2	11,8	11,4	11,7	11,5	10,8	9,7	8,4	6,9
Řecko	16,2	15,6	14,5	13,3	15,1	14,3	14,4	14,2	13,5	12,9	11,3	10,1	9,0
Španělsko	30,9	31,7	32,2	31,0	30,3	30,8	31,7	30,9	28,2	26,3	24,7	23,6	21,9
Francie	13,4	12,4	12,1	12,2	12,4	12,6	11,5	12,2	12,5	11,9	11,5	9,7	8,5
Chorvatsko	8,0	7,9	5,4	5,1	4,7	4,5	4,4	5,2	5,2	5,0	5,1	4,5	2,7
Itálie	24,2	23,0	23,1	22,1	20,4	19,5	19,6	19,1	18,6	17,8	17,3	16,8	15,0
Kypr	15,9	17,3	20,6	18,2	14,9	12,5	13,7	11,7	12,7	11,3	11,4	9,1	6,8
Lotyšsko	16,5	18,8	15,9	15,4	15,6	15,6	15,5	14,3	12,9	11,6	10,6	9,8	8,5
Litva	13,4	11,4	10,3	8,4	8,8	7,8	7,5	8,7	7,9	7,4	6,5	6,3	5,9
Lucembursko	17,0	12,3	12,7	13,3	14,0	12,5	13,4	7,7	7,1	6,2	8,1	6,1	6,1
Maďarsko	12,2	12,0	12,6	12,5	12,5	11,4	11,7	11,5	10,8	11,4	11,8	11,9	11,4
Malta	53,2	49,9	42,1	33,0	32,2	30,2	27,2	25,7	23,8	22,7	21,1	20,5	20,4
Nizozemsko	15,3	14,3	14,1	13,5	12,6	11,7	11,4	10,9	10,0	9,1	8,8	9,2	8,6
Rakousko	9,5	9,0	9,8	9,3	10,0	10,8	10,2	8,8	8,3	8,5	7,8	7,5	7,0
Polsko	7,2	6,0	5,6	5,3	5,4	5,0	5,0	5,3	5,4	5,6	5,7	5,6	5,4
Portugalsko	45,0	41,2	39,3	38,3	38,5	36,5	34,9	30,9	28,3	23,0	20,5	18,9	17,4
Rumunsko	23,0	22,5	22,4	19,6	17,9	17,3	15,9	16,6	19,3	18,1	17,8	17,3	18,1
Slovinsko	5,1	4,6	4,3	4,9	5,6	4,1	5,1	5,3	5,0	4,2	4,4	3,9	4,4
Slovensko	6,7	5,3	6,8	6,3	6,6	6,5	6,0	4,9	4,7	5,1	5,3	6,4	6,7
Finsko	9,7	10,1	10,0	10,3	9,7	9,1	9,8	9,9	10,3	9,8	8,9	9,3	9,5
Švédsko	10,0	9,2	9,2	10,8	8,6	8,0	7,9	7,0	6,5	6,6	7,5	7,1	6,7
Spojené království	17,6	12,1	12,1	11,6	11,3	16,6	17,0	15,7	14,8	14,9	13,4	12,3	11,8
Island	28,8	20,3	24,9	24,9	25,6	23,2	24,4	21,3	22,6	19,7	20,1	20,5	19,0
Norsko	13,5	6,3	4,7	4,6	17,8	18,4	17,0	17,6	17,4	16,6	14,8	13,7	11,7
Švýcarsko	6,7	9,7	9,5	9,7	9,6	7,6	7,7	9,1	6,6	6,3	5,5	5,4	5,4
Makedonie	:	:	:	:	22,8	19,9	19,6	16,2	15,5	13,5	11,7	11,4	12,5
Turecko	:	:	:	:	48,8	46,9	45,5	44,3	43,1	41,9	39,6	37,5	38,3

Zdroj: vlastní zpracování s pomocí údajů z databáze Eurostatu⁶²

⁶¹ Předčasné odchody ze vzdělávání v ČR a v zemích EU. In. *Národní ústav pro vzdělání* [online]. 2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-06/Predcasne-odchody-ze-vzdelani-v-CR-a-zemich-EU/46>

Graf 2: Předčasné odchody ze vzdělávání (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování s pomocí údajů z databáze Eurostatu

Trend naznačuje, že se procento předčasných odchodů ze vzdělávání průměru EU neustále snižuje až na současných 11,1 % (v roce 2014). V ČR se od počátku sledování tohoto ukazatele pohybuje okolo 5 %.

Česká republika si v tomto ohledu vede relativně dobře, podíl předčasných odchodů ze vzdělání se pohybuje okolo 5 % (pro rok 2014 je to 5,5 %). To je způsobeno zejména širokou nabídkou méně náročných středoškolských oborů. Neznamena to ale, že u nás problém s předčasnými odchody neexistuje. Zejména mladí lidé pocházející ze znevýhodněného prostředí a nevyhovujícího rodinného zázemí mají vysokou míru rizika předčasného ukončení vzdělávací dráhy. Hrozí tak reprodukce problematických vzorců chování a předávání chudoby z generace na generaci.⁶³

Řešením tohoto problému se mimo jiné zabývá EU v rámci Strategie EU „Evropa 2020“. Komplexní politická opatření zaměřená proti předčasnému ukončování školní docházky by se na základě doporučení strategie EU „Evropa 2020“ měla soustředit na *prevenci, intervenci a kompenzaci*. Při *prevenci* je třeba především

⁶² Tento ukazatel se týká osob ve věku 18 až 24 let, které splňují dvě následující podmínky: nejvyšší dosažené vzdělání odpovídá ISCED 0, 1, 2 a respondenti uvedli, že ve 4 týdnech přecházejících šetření neabsolvovali žádné vzdělávání (čítatel). Jmenovatel sestává z celkové populace stejné věkové skupiny s vyloučením těch respondentů, kteří neodpověděli na otázku "nejvyšší dosažená úroveň vzdělání" a "účast na vzdělávání a školení". Čítatel i jmenovatel vychází z Výběrového šetření pracovních sil EU.

⁶³ Předčasné odchody ze vzdělávání v ČR a v zemích EU, ref. 61

zabránit vzniku podmínek, jež mohou vést k předčasnému ukončení školní docházky. Za jeden z neúčinnějších prostředků je možno považovat kvalitní vzdělávání a péči již v raném dětství. Dostupnost kvalitního předškolního vzdělávání je proto potřeba zvýšit. Další preventivní opatření se mají zaměřit zejména na otázky, jako je systematická jazyková podpora pro děti z rodin migrantů, posílení integrace nebo cílená podpora znevýhodněných žáků. *Intervence* řeší objevující se obtíže v rané fázi a snaží se zabránit tomu, aby vedly k předčasnému ukončení školní docházky. Opatření týkající se škol jako celku mají za cíl zlepšit školní klima a vytvořit motivující výukové prostředí. Účinnou formou pomoci ohroženým žákům mohou být systémy včasného varování a lepší spolupráce s rodiči. Vysoce účinným prostředkem poskytnutí relevantní podpory bývá i vytváření sítí kontaktů s aktéry mimo školu a přístup k sítím místní podpory. Opatření zaměřená na studenty zahrnují pedagogické vedení a doučování žáků, individuální výukové přístupy a finanční podporu, jako např. příspěvky na vzdělávání. *Kompenzační opatření* skýtají příležitosti ke vzdělávání a odborné přípravě těm, kteří již školní docházku předčasně ukončili. Mohou mít podobu finančních nebo jiných typů podpory. Jde o to motivovat mladé lidi, aby se znovu zapojili do systému řádného vzdělávání, nebo jim nabídnou tzv. „druhou šanci“.⁶⁴

2.2 Analýza trhu práce v Královéhradeckém kraji k 31. 12. 2014

V následující kapitole je řešena problematika zaměstnatelnosti osob s nízkým dosaženým stupněm vzdělání v Královéhradeckém kraji. Analyzována je zejména souvislost stupně dosaženého vzdělání s uplatněním na trhu práce. Je třeba dodat, že se jedná o analýzu struktury nezaměstnanosti za pomoci dat zveřejňovaných MPSV, tzn. týká se pouze osob, které jsou evidované jako uchazeči o práci na úřadech práce v Královéhradeckém kraji. Jak již bylo popsáno v teoretické části práce, měření nezaměstnanosti je v ČR prováděno dvěma metodikami a to mírou registrované nezaměstnanosti zveřejňovanou MPSV v měsíčních intervalech zveřejňování na základě údajů vycházejících ze statistik vedených jednotlivými úřady práce a dále tzv. obecnou mírou nezaměstnanosti, měřenou ČSÚ za pomoci VŠPS, zveřejňováno v čtvrtletních intervalech. V následující analýze se bude vycházet z měření, které používá MPSV a to

⁶⁴ Předčasné odchody ze vzdělávání v ČR a v zemích EU, ref. 61

z několika důvodů. Zejména proto, že zveřejňované informace jsou aktuálnější, tj. jsou již zveřejněna data za rok 2014 a také programy aktivní politiky zaměstnanosti řešené dále vychází z údajů MPSV. Je třeba zmínit, že v kapitole předčasných odchodů ze vzdělání měřených Eurostatem se používá metodika měření obdobná metodice, kterou používá ČSÚ.

Následující analýza zkoumá, zda má dosažený stupeň vzdělání vliv na míru zaměstnatelnosti těchto osob a následně i na platové/mzdové ohodnocení osob, které jsou zaměstnání. Analýza je zaměřena na Královéhradecký kraj, data jsou získávána z MPSV a následně z regionální statistiky ceny práce zveřejňované na integrovaném portále MPSV. Analýza je provedena k 31. 12. 2014 (tzn. k nejaktuálnějším zveřejňovaným datům).

2.2.1 Charakteristika trhu práce v Královéhradeckém kraji

Následující kapitola je zaměřena na charakteristiku trhu práce v Královéhradeckém kraji a to z hlediska nezaměstnanosti mladistvých a osob s nízkým dosaženým stupněm vzdělání. Nejprve je uvedena stručná charakteristika trhu práce v Královéhradeckém kraji k 31. 12. 2014 z hlediska nezaměstnanosti mladistvých, dále je provedena analýza nezaměstnanosti dle dosaženého stupně vzdělání v Královéhradeckém kraji a na závěr jsou uvedeny mzdy/platy v Královéhradeckém kraji v souvislosti s dosaženým vzděláním. Cílem této kapitoly je najít souvislosti mezi dosaženým stupněm vzdělání a uplatněním na trhu práce v Královéhradeckém kraji. A to zejména na základě tvrzení, že vzdělání je z hlediska uplatnění na trhu práce v ČR jedním z nejdůležitějších aspektů.

Charakteristika problémových skupin na krajském trhu práce a problémových regionů kraje – mladiství: Specifickou skupinou nezaměstnaných uchazečů tvoří mladiství (mladiství jsou definováni jako osoby ve věku 15-18 let po skončení povinné školní docházky, která je v současné době devítiletá). Většinou jsou jen se základním vzděláním (někdy i bez něj). *Faktory, které nepříznivě ovlivňují zařazení na trh práce:*

- nízký věk,
- žádné, nebo nevhodné pracovní návyky,
- nezájem o další vzdělávání, pramenící z nízké motivace,
- nereálné požadavky na pracovní zařazení,
- nízká odpovědnost,

- nedostatek pracovních příležitostí.

Aktivity ÚP pro absolventy škol a mladistvé pro lepší uplatnění na trhu práce:

- nabídka poradenských služeb,
- besedy se studenty škol (ještě před vstupem na trh práce),
- umístění absolventů v projektu ESF (možnost získání pracovních zkušeností),
- příspěvky zaměstnavatelům,
- bilanční diagnostika,
- vhodná rekvalifikace.⁶⁵

2.2.2 Analýza nezaměstnanosti dle dosaženého stupně vzdělání v Královéhradeckém kraji

Dosažené vzdělání je jedním z nejdůležitějších aspektů při vstupu na pracovní trh. V následující analýze má být potvrzeno/vyvráceno tvrzení, že nízký stupeň vzdělání se negativně projevuje na možnosti uplatnění na trhu práce. Analýza je zpracována pro Královéhradecký kraj, vychází se z údajů z MPSV k 31. 12. 2014.

Tabulka 3: Struktura nezaměstnanosti dle dosaženého stupně vzdělání v r. 2014

Stav na konci čtvrtletí	Struktura nezaměstnanosti podle vzdělání									
	Uchazeči celkem	Bez vzdělání	Základní vzdělání	Vyučení	Střední bez maturity	Vyučení s maturitou	ÚSV	ÚSO	Vyšší odborné	Bakal. + VŠ
I.	28 020,00	59,00	7 383,00	11 501,00	938,00	1 072,00	732,00	4 726,00	224,00	1 385,00
II.	23 540,00	50,00	6 603,00	8 965,00	841,00	891,00	693,00	3 962,00	195,00	1 340,00
III.	23 225,00	53,00	6 316,00	8 596,00	804,00	960,00	660,00	4 104,00	252,00	1 480,00
IV.	23 866,00	51,00	6 385,00	9 490,00	820,00	937,00	669,00	3 994,00	207,00	1 313,00
Průměr za rok 2014	24 662,75	53,25	6 671,75	9 638,00	850,75	965,00	688,50	4 196,50	219,50	1 379,50

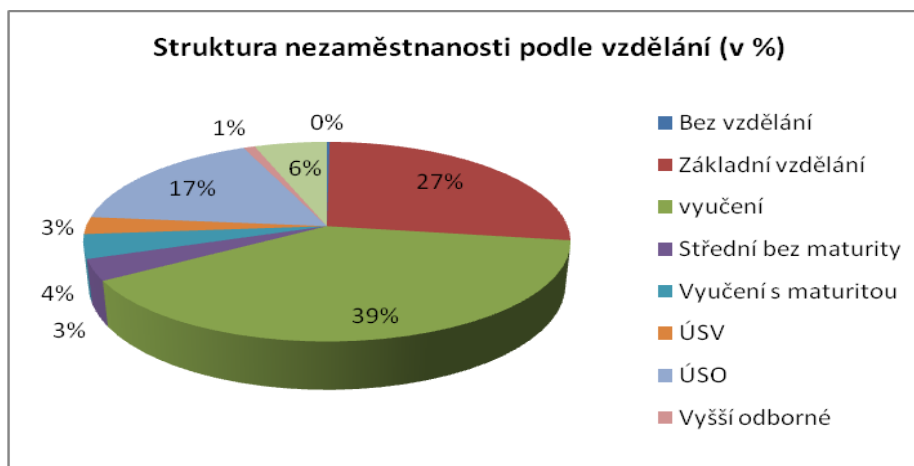
Zdroj: Vlastní zpracování s pomocí údajů z portálu MPSV

Nejvíce uchazečů o vzdělání tvoří skupina uchazečů vyučených (39 %) a se základním vzděláním (27 %), na třetím místě je dále skupina uchazečů s úplným

⁶⁵ Statistická ročenka trhu práce v České republice 2014. In. MPSV [online]. 2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/stat/stro/mpsv_rocenka_2014.pdf

středním odborným vzděláním. Z uvedeného přehledu je zřejmé, že uchazečů o zaměstnání s nižšími stupni vzdělání je ve srovnání s uchazeči s maturitou a vyšším vzděláním znatelně více.

Graf 3: Struktura nezaměstnanosti podle vzdělání (v %)

Zdroj: vlastní zpracování s pomocí údajů z portálu MPSV

Tabulka 4: Struktura volných pracovních míst podle dosaženého vzdělání

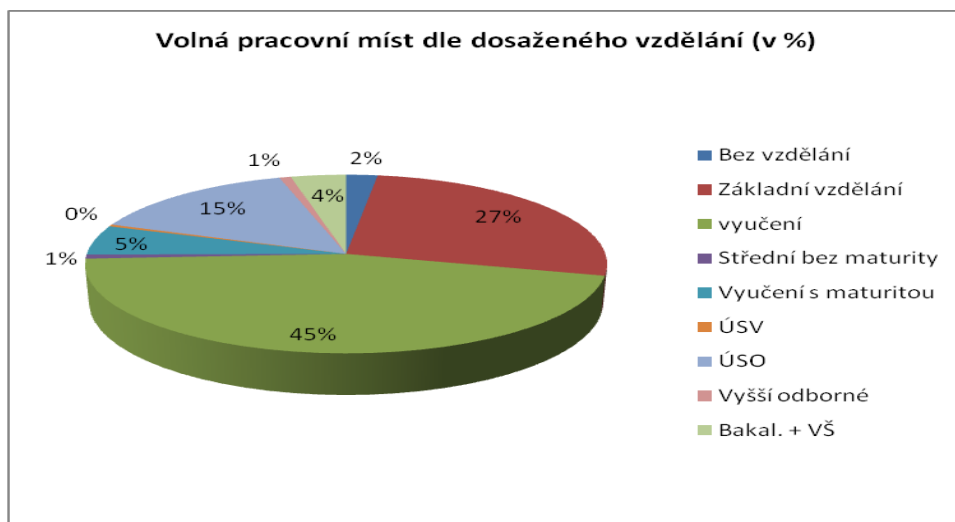
Stav na konci čtvrtletí	Volná pracovní místa dle dosaženého vzdělání									
	Volná pracovní místa celkem	Bez vzdělání	Základní vzdělání	vyučení	Střední bez maturity	Vyučení s maturitou	ÚSV	ÚSO	Vyšší odborné	Bakal. + VŠ
I.	1 970,00	57,00	538,00	770,00	7,00	138,00	5,00	350,00	11,00	92,00
II.	2 244,00	20,00	580,00	1 044,00	21,00	105,00	7,00	355,00	19,00	91,00
III.	2 527,00	92,00	701,00	1 129,00	6,00	137,00	9,00	352,00	17,00	82,00
IV.	2 769,00	37,00	719,00	1 358,00	36,00	130,00	13,00	348,00	29,00	97,00
Průměr za rok 2014	2 377,50	51,50	634,50	1 075,25	17,50	127,50	8,50	351,25	19,00	90,50
Počet uchazečů na volné pracovní místo	10,37	1,03	10,51	8,96	48,61	7,57	81,00	11,95	11,55	15,24

Zdroj: Vlastní zpracování s pomocí údajů z portálu MPSV

Z hlediska volných pracovních míst (pokud pomineme osoby bez vzdělání) je na tom nejlépe skupina uchazečů vyučených s maturitou či bez ní. Na jedno volné pracovní místo pro uchazeče se základním vzděláním připadá 10,51 uchazečů, na jedno volné pracovní místo pro uchazeče se středním vzděláním bez maturity připadá 48,61

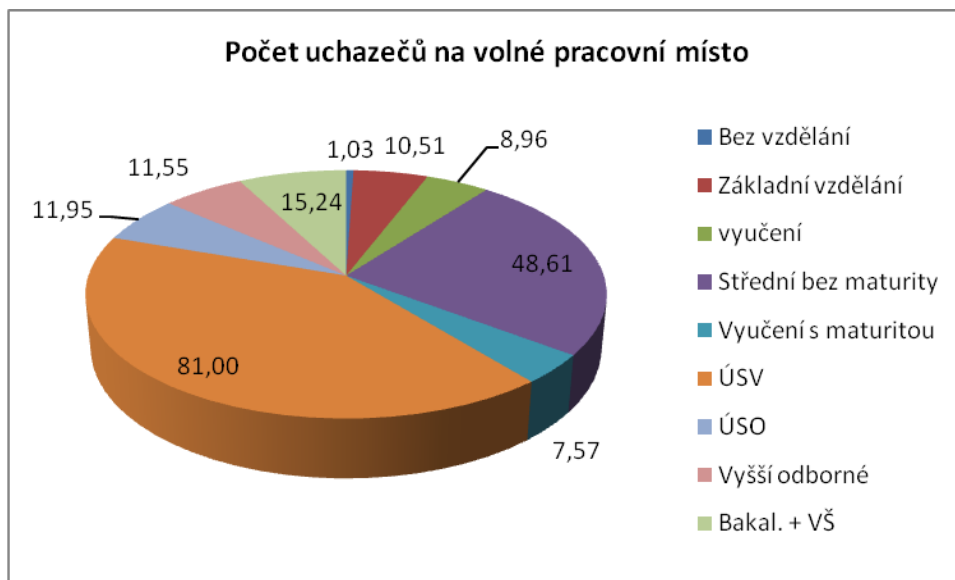
uchazečů. Z výše uvedeného je patrné, že nízký dosažený stupeň vzdělání se negativně projevuje na zaměstnatelnosti těchto osob.

Graf 4: Volná pracovní místa dle dosaženého vzdělání (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování s pomocí údajů z portálu MPSV

Graf 5: Počet uchazečů na volné pracovní místo dle vzdělání

Zdroj: Vlastní zpracování s pomocí údajů z portálu MPSV

2.2.3 Regionální statistika ceny práce v Královéhradeckém kraji

Šetření je obsahově harmonizováno se strukturálním šetřením EU, viz nařízení Komise ES č. 1916/2000 ve znění pozdějších předpisů. Gestorem šetření je MPSV.

Zdrojem dat pro platovou sféru je informační systém o platech, který je spravován Ministerstvem financí a je realizován s pololetní periodou. Publikace RSCP jsou pro jednotlivé kraje vydávány od roku 2011 jednou ročně, a to samostatně za mzdovou a platovou sférou. Do mzdové sféry patří subjekty, které odměňují mzdou podle §109, odst. 2 Zákona č. 262/2006 Sb., Zákoníku práce. Do platové sféry patří subjekty, které odměňují platem podle §109, odst. 3 Zákona č. 262/2006 Sb., Zákoníku práce.

2.2.3.1 Regionální statistika ceny práce – mzdová sféra (podnikatelská)

Z následující tabulky je patrné, že zaměstnanci se základním a nedokončeným vzděláním mají oproti zaměstnancům s vyšším stupněm dosaženého vzděláním výrazně nižší mzdy. Medián hrubé měsíční mzdy zaměstnance se základním a nedokončeným vzděláním činí pouze 16 671,00 Kč, zatímco u osob s maturitou je toto číslo výrazně vyšší a činí 22 547,00 Kč.

Tabulka 5: Hrubá měsíční mzda podle vzdělání za rok 2014

		Královéhradecký kraj		
stupeň dosaženého vzdělání (KKOV)		počet zaměstnanců přepočtený podle placených měsíců	hrubá měsíční mzda	
			medián	meziroční index
		tis. osob	Kč/měs	%
Základní a nedokončené	A-C	8,5	16 671	99,0
Střední bez maturity	D,E,H,J	60,6	19 628	102,9
Střední s maturitou	K-M	50,4	22 547	103,2
Vyšší odborné a bakalářské	N,R	4,2	23 044	104,8
Vysokoškolské	T,V	13,4	33 996	103,0
Neuveдено		4,7	16 543	112,0
CELKEM - mzdová sféra		141,7	21 084	102,8

Zdroj: Regionální statistika ceny práce rok 2014. In. MPSV [online]. 2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: www.ispv.cz/getattachment/ca6006a8.../Publikace-ve-formatu-PDF.aspx?

2.2.3.2 Regionální statistika ceny práce – platová sféra (nepodnikatelská)

Tabulka 6: Hrubý měsíční plat podle vzdělání za rok 2014

Hrubý měsíční plat podle vzdělání

stupeň dosaženého vzdělání (KKOV)		počet zaměstnanců přepočtený podle placených měsíců	Královéhradecký kraj	
			hrubý měsíční plat	
			medián	meziroční index
		tis. osob	Kč/měs	%
Základní a nedokončené	A-C	1,1	14 003	101,9
Střední bez maturity	D,E,H,J	4,8	16 682	103,6
Střední s maturitou	K-M	13,0	24 223	103,6
Vyšší odborné a bakalářské	N,R	2,9	26 678	104,7
Vysokoškolské	T,V	8,8	28 512	102,8
Neuveдено		1,0	24 118	101,7
CELKEM - platová sféra		31,8	24 656	102,9

Zdroj: Regionální statistika ceny práce rok 2014. In. MPSV [online]. 2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: www.ispv.cz/getattachment/ca6006a8.../Publikace-ve-formatu-PDF.aspx?

Dle očekávání, nejvyšších platů dosahují zaměstnanci s vysokoškolským, bakalářským a vyšším odborným vzděláním, naopak nejnižších platů dosahují zaměstnanci se základním a nedokončeným vzděláním. Medián hrubého měsíčního platu osob se základním a nedokončeným vzděláním činí pouze 14 003,00 Kč, u osob se střední školou s maturitou dosahuje hodnota 24 223,00 Kč.

Z výše uvedeného je zřejmé, že výše dosaženého vzdělání se negativně projevuje na výši platu/mzdy zaměstnaného.

Tabulka 7: Kódové označení kategorií dosaženého vzdělání podle KKOV

Kód	Dosažené vzdělání	Kód JKOV	ISCED97
A	bez vzdělání	0	0
B	neúplné základní vzdělání	0	1
C	základní vzdělání	1	2
D	nižší střední vzdělání	3*	2
E	nižší střední odborné vzdělání	0	2
H	střední odborné vzdělání s výučním listem	2	3C
J	střední nebo střední odborné vzdělání bez maturity i	3	3C
K	úplné střední všeobecné vzdělání	5	3A
L	úplné střední odborné vzdělání s vyučením i maturitou	4	3A
M	úplné střední odborné vzdělání s maturitou (bez	6	3A

N	vyšší odborné vzdělání	7 (kromě bakalářského)	5B
R	bakalářské vzdělání	7 (jen bakalářské)	5A
T	vysokoškolské vzdělání	8	5A
V	vysokoškolské doktorské vzdělání	9	6

Zdroj: *Regionální statistika ceny práce rok 2014. In. MPSV [online]. 2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: www.ispv.cz/getattachment/ca6006a8.../Publikace-ve-formatu-PDF.aspx?*

2.3 Programy aktivní politiky zaměstnanosti v Královéhradeckém kraji realizovaných MPSV

Z výsledků šetření na Informačním a poradenském středisku (dále jen IPS) při úřadu práce v Hradci Králové a dále z dat publikovaných MPSV a souvisejících je zřejmé, že programy aktivní politiky zaměstnanosti pro osoby s nedokončeným středním vzděláním, jako takové, nejsou ve větší míře evidovány. Problematika zaměstnatelnosti osob s nízkým dosaženým stupněm vzdělání je ovšem registrována a to zejména v souvislosti s prioritami v rámci EU (strategie v oblasti vzdělávání v rámci EU popsána dříve). Následující analýza programů aktivní politiky zaměstnanosti je směřována záměrně pouze na Královéhradecký kraj a to zejména z důvodů získaných informací z IPS při úřadu práce v Hradci Králové, analýze struktury nezaměstnaných osob dle dosaženého vzdělání v Královéhradeckém kraji a dále z důvodů souvisejícího výzkumu, který byl proveden na střední odborné škole spadající pod Královéhradecký kraj.

Níže je uveden výčet programů a projektů aktivní politiky zaměstnanosti realizovaných MPSV v Královéhradeckém kraji, a to i v souvislosti s projekty spolufinancovanými z EU. Informace byly získávány formou sběru dat na portálech MPSV a dále z IPS při úřadu práce v Hradci Králové.

V rámci aktivní politiky zaměstnanosti se na úrovni úřadů práce jedná zejména o projekty spolufinancované z ESF (evropského sociálního fondu) a dále pak o poradenství a rekvalifikace. V rámci projektů ESF se nabízí pouze dva projekty, které by splňovaly kritéria řešení důsledků nedokončeného středoškolského vzdělání, a to program „*Regionální individuální projekt odborné praxe pro mladé do 30 let v Královéhradeckém kraji*“ a dále program „*Zaměstnaní rodiče v Královéhradeckém kraji*“. Podrobněji o projektech a poradenstvích včetně rekvalifikací níže. Všechna níže uvedená data jsou zpracována k 31. 12. 2014 z důvodu toho, že zprávy o činnosti APZ nejsou za rok 2015 doposud zpracovány.

2.3.1 Projekty ESF

Regionální individuální projekty (RIP) jsou cílené programy k řešení nezaměstnanosti. Jsou připravovány v rámci Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. Jejich hlavním cílem je vzdělávání lidí, které přispívá k všestrannému rozvoji osobnosti a tím také ke zvýšení zaměstnatelnosti na otevřeném trhu práce. Regionální individuální projekty jsou financovány z Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státním rozpočtem České republiky.

2.3.1.1 Regionální individuální projekt „odborné praxe pro mladé do 30 let v Královéhradeckém kraji“

Projekt je přínosný z hlediska řešení nezaměstnanosti osob do 30 let věku, ale prakticky je určen téměř výhradně pro osoby, které dosáhly minimálně nižší úrovně středního vzdělání. Cílovou skupinou jsou uchazeči o zaměstnání do 30 let věku, kteří jsou evidováni na úřadech práce v Královéhradeckém kraji. Do projektu jsou zařazováni především ti, kteří jsou v evidenci déle než 4 měsíce a mají minimální pracovní zkušenosti. Účastníkům projektu jsou nabízeny individuální nebo skupinové poradenské aktivity, rekvalifikace a odborné praxe. Odborné praxe probíhají u zaměstnavatelů, se kterými úřad práce uzavřel Dohodu o vyhrazení společensky účelného pracovního místa převážně v soukromé sféře v délce 6-12 měsíců. Projektové aktivity, které probíhají na celém území Královéhradeckého kraje, jsou určeny pro minimálně 150 osob z cílové skupiny.⁶⁶ Projekt byl zahájen v polovině roku 2013. K 31. 12. 2014 bylo v rámci projektu podpořeno formou specializovaného poradenství celkem 112 osob, poskytnuto 45 různých rekvalifikačních kurzů, z toho 11 rekvalifikací zvolených. Nejčastěji měli klienti zájem o kurzy počítačové (obsluha osobního počítače a ECDL), ale poskytovány byly také kurzy účetnictví, obsluha elektrovozíku a motovozíku, rozšíření řidičského oprávnění (B – C nebo C – E) a další. Celkem bylo za rok 2014 v rámci tohoto projektu vydáno 34 osvědčení pro úspěšné absolventy rekvalifikačních kurzů, od počátku

⁶⁶ Praxe pro mladé do 30 let. In. *MPSV* [online]. 2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/hkk/projekty/esf/v_realiaci/rip/praxe_pro_mlade_do_30_let

projektu 56. Praxe u zaměstnavatele byla zprostředkována pro celkem 152 absolventů projektových aktivit.⁶⁷

2.3.1.2 Regionální individuální projekt "Zaměstnaní rodiče v Královéhradeckém kraji"

Zmínka o tomto projektu je zejména v souvislosti s tím, že problematika předčasných odchodů ze středního vzdělávání se týká do určité míry i osob (žen), které byly nuceny zanechat studia z důvodů neplánovaného rodičovství. V našem případě se jedná o program pro osoby, které nedokončili střední vzdělání z důvodu péče o nezletilé dítě a zároveň jsou evidované jako uchazeči o zaměstnání.

Projekt je určen pro uchazeče a uchazečky o zaměstnání, kteří/které pečují o děti do 15 let a jsou evidováni na pobočkách ÚP ČR v Královéhradeckém kraji. Účastníci a účastnice projektu mohou absolvovat Poradenský program, který obsahuje např. témata orientace na trhu práce a sebe prezentace, komunikační dovednosti, finanční gramotnost, pracovně-právní problematika, zdravý životní styl včetně zásad pozitivního myšlení a péče o duševní zdraví či pracovní diagnostiku. Absolventům Poradenského programu jsou nabízeny rekvalifikace a jsou pro ně vyhledávána vhodná pracovní místa podpořená mzdovým příspěvkem. Poradenské a vzdělávací aktivity pro klienty projektu jsou zajišťovány dodavatelsky. Vybraným dodavatelem je Sdružení CEPAC-Morava. Doba realizace projektu: 1. listopad 2013 až 30. srpen 2015.⁶⁸ Cílem projektu je zlepšení přístupu k zaměstnání a prevence nezaměstnanosti. Podpora aktivního zapojení účastníků projektu do pracovního procesu je poskytována s ohledem na potřeby, které souvisejí s péčí o děti a rodinu. Projekt je určen pro 100 uchazečů/uchazeček o zaměstnání evidovaných na úřadech práce v Královéhradeckém kraji. Předpokládá se 100 vydaných osvědčení o absolvování rekvalifikačního kurzu. Pro celkem 45 klientů projektu bude zprostředkováno podpořené pracovní místo v trvání minimálně 6 měsíců. Projekt probíhá ve dvou bězích v každém z pěti okresů Královéhradeckého kraje. Z celkem zařazených 117 osob je pouze jeden muž. Hlavní aktivity projektu jsou Poradenský program v rozsahu 3 týdnů (72 hodin), rekvalifikační kurzy a

⁶⁷ Praxe pro mladé do 30 let, ref. 66

⁶⁸ Zaměstnaní rodiče v Královéhradeckém kraji. In. *MPSV* [online]. 2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/hkk/projekty_esf/v_realizaci/rip/zamestnani_rodice_v_kralovehradeckem_kraji

zprostředkování zaměstnání pro 46 účastníků. K 31. 12. 2014 je již potvrzeno 114 úspěšných absolventek a 1 absolventa poradenského programu a 123 úspěšných absolventek/absolventů rekvalifikací. Celkem 19 účastníků projektu je zaměstnáno na podpořených pracovních místech.⁶⁹

2.3.2 Rekvalifikace a poradenství

Rekvalifikace a poradenství jsou určeny zejména pro osoby bez jakékoliv odborné způsobilosti, v našem případě zejména pro osoby pouze se základním vzděláním bez praxe. Systém rekvalifikací a poradenství je popsán v teoretické části práce. Následující text se věnuje pouze analýze rekvalifikací a poradenství. Následující analýza rekvalifikací a poradenství v Královéhradeckém kraji bohužel neukazuje strukturu uchazečů/zájemců z hlediska dosaženého vzdělání ani věku, tudíž nelze určit, v jaké míře jsou tyto nástroje APZ prospěšné právě pro skupinu osob s nízkým dosaženým stupněm vzdělání.

2.3.2.1 Rekvalifikace

Celkem bylo v Královéhradeckém kraji za rok 2014 do rekvalifikace zařazeno 937 uchazečů a zájemců o zaměstnání, do poradenských aktivit s externími dodavateli 1 088 uchazečů a zájemců. Přehled viz tabulka níže. Nástroje zvolená rekvalifikace bylo ve srovnání s rekvalifikací zabezpečenou úřadem práce ze strany uchazečů využíváno méně, využilo jej 479 osob, tj. 33,83 % všech zájemců o rekvalifikaci.⁷⁰

Tabulka 8: Nástroje APZ v Královéhradeckém kraji za rok 2014

Nástroj APZ	Okres	Rekvalifikace	Zvolené rekvalifikace	Poradenské činnosti
Počet zařazených účastníků za rok 2014	Hradec Králové	263	87	91
	Trutnov	229	181	167
	Náchod	159	116	227
	Jičín	137	61	435
	Rychnov n. K.	149	34	168
Celkem		937	479	1 088

Zdroj: Vlastní zpracování s pomocí údajů z portálu MPSV

⁶⁹ Zaměstnaní rodiče v Královéhradeckém kraji, ref. 68

⁷⁰ Zpráva o situaci na krajském trhu práce. In. MPSV [online]. 2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/...apz/kralovehradecky_kraj_2014.doc

Tabulka 9: Přehled rekvalifikace za rok 2014

Přehled podílu zvolené a běžné rekvalifikace	Počet uchazečů zařazených do rekvalifikace vč. zvolené rekvalifikace za rok 2014	Z toho uchazeči zařazení do rekvalifikace zabezpečované ÚP	Z toho zařazení (na vlastní žádost) do zvolené rekvalifikace
Absolutní počty	1 416	937	479
V procentech	100 %	66,17 %	33,83 %

Zdroj: Vlastní zpracování s pomocí údajů z portálu MPSV

Rekvalifikační kurzy byly určeny motivovaným uchazečům, kteří o rekvalifikaci a následné uplatnění získaných dovedností projeví zájem a kurz směřoval ke konkrétnímu uplatnění na trhu práce. Jednalo se o uchazeče s dlouhodobou i krátkodobou evidencí na ÚP, matky po MD, uchazeče 50+ bez kvalifikace se základním vzděláním, ale i absolventy škol a další skupiny. Nejčastěji pořádané kurzy v roce 2014: svářečské kurzy, obsluha VZV, obsluha a programování CNC strojů, vyhláška 50 (elektro), pracovník v sociálních službách, kurzy z oblasti gastronomie, ŘP skupiny T, C, D, E + profesní průkaz, obsluha PC, kurzy zaměřené na služby péče o tělo, finanční a mzdové účetnictví atd.⁷¹

Jaké jsou podle názoru pracovníků úřadu práce omezení pro zařazení do rekvalifikačních kurzů? Omezení z důvodu nesplnění podmínek pro zařazení do rekvalifikačního kurzu (nízké vzdělání a věk), nízká nabídka kurzů pro určité skupiny (možnost absolvovat rekvalifikační kurzy jsou ve větší míře pro chlapce, pro dívky do 18 let rekvalifikace v současné době nebyly), nízký zájem uchazečů, omezení z důvodu nízkého finančního rozpočtu. Možnosti jsou omezené v současné době, možnosti ÚP se odvíjí od rozpočtu na APZ, možnosti ÚP zařadit tyto uchazeče do rekvalifikačního kurzu byly nabízeny v rámci projektů ESF. Záleží na typu rekvalifikace. Pokud byl kurz uspořádán cíleně, byla velmi nízká úspěšnost. Většina účastníků obvykle kurz nedochodila. Obecně však platí: každý uchazeč o zaměstnání má právo požádat o rekvalifikaci. V současné době jde hlavně o rekvalifikaci „zvolenou“. Touto formou si může uchazeč sám zvolit pracovní činnost, na kterou chce být kvalifikován, a také

⁷¹ Zpráva o situaci na krajském trhu práce. ref. 70

rekvalifikační zařízení, které RK provede. „Běžná rekvalifikace“, při níž je nucen vybrat dodavatele kurzů přímo úřad práce, je v současné době vesměs nevyužita, z důvodu zdoluhavých a komplikovaných procesů spojených s realizací výběrových řízení, v kontextu s centralizací úřadů práce. I při běžné rekvalifikaci má každý právo o RK požádat, možnosti tedy jsou. Lze požádat o jakýkoli rekvalifikační kurz. O schválení však rozhoduje krajská pobočka formou jednání komise, doporučení komise a schválení krajským ředitelem. Prostředky na APZ jsou velmi omezené, kraje tedy schvalují RK uchazeče zejména dle svých nízkých finančních možností.⁷²

2.3.2.2 Poradenství

Ke zvýšení možnosti uchazeče o zaměstnání uplatnit se na trhu práce významně přispívají také poradenské činnosti. Poradenské činnosti byly poskytovány jak interními zdroji – odbornými poradci úřadu práce, tak formou nákupu služeb. Poradenské činnosti obsahovaly řadu klíčových aktivit – především nácvik dovedností nezbytných pro uplatnění na trhu práce, podporu motivace a sebevědomí účastníků a rozvoj jejich klíčových kompetencí; součástí byly také aktivity zaměřené na nalezení vhodné profesní orientace. Poradenství bylo poskytováno formou individuálních konzultací i formou skupinových akcí – vždy dle individuálních potřeb každého účastníka a s ohledem na požadované cíle. Interně zajišťované poradenské činnosti celkově dominovaly, počet účastníků ve skupinových aktivitách za 2. pol. roku 2014 bylo cca 8 895, individuální poradenství bylo poskytnuto cca 4 378 klientům. Poradenské činnosti ve sledovaném období byly zaměřeny zejména na oblasti:

- poradenství k volbě povolání a studijního oboru,
- poradenství ke změně nebo rozšíření kvalifikace prostřednictvím rekvalifikace,
- skupinové poradenství JOB club, které poskytuje komplexní bloky poradenství pro nezaměstnané nebo zájemce o zaměstnání ohrožené ztrátou zaměstnání,

⁷² Předčasné odchody žáků ze středních škol. In. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. 2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: www.nuv.cz/uploads/.../PREDCASNE_ODCHODY_pro_www_final.pdf

- jednorázové (několikahodinové) skupinové akce typu: Jak sestavit životopis, Jak na přijímací pohovor, Pracovně-právní minimum, Možnosti dalšího vzdělávání, Dobrovolnictví v zemích EU atd.,
- informační schůzky pro nově evidované uchazeče a schůzky k Individuálnímu akčnímu plánu,
- diagnostika profesního potenciálu, bilanční diagnostika.⁷³

Převážná většina výše popsaných poradenských činností byla zajištěna interně. V rámci aktivit IPS probíhalo poradenství pro volbu povolání a poradenství pro mladistvé a absolventy škol, ale i poradenství pro uchazeče a zájemce o zaměstnání. Volba povolání byla zaměřena na žáky, kteří končí povinnou školní docházku (206 besed/4 278 žáků) a na budoucí absolventy střední škol a učilišť (123 besed/3 322 studentů). Žáci a studenti buď navštívili ÚP, nebo je navštívila poradkyně v jejich škole. Proběhly besedy s výchovnými poradci základních škol o situaci na trhu práce a možnostech studia žáků vycházejících ročníků základních škol.⁷⁴

2.3.3 Cíle APZ pro rok 2015

Dle sdělení IPS při Hradci Králové bude Krajská pobočka v Hradci Králové při realizaci aktivní politiky zaměstnanosti postupovat v souladu se směrnicí Generální ředitelky č.1/2015 „Realizace aktivní politiky zaměstnanosti Úřadem práce ČR“. Dále bude zvažovat použití jednotlivých nástrojů APZ a to v závislosti na trhu práce a to tak, aby nástroje APZ a finanční prostředky byly vynaloženy na podporu uchazečů o zaměstnání, jimž nebude možno nalézt vhodné zaměstnání jiným způsobem. Pro rok 2015 jsou vymezeny kategorie uchazečů, kterým se bude věnovat pozornost a tito uchazeči budou prioritně zařazováni do APZ, jedná se zejména o:

- a) uchazeče o zaměstnání v evidenci ÚP nepřetržitě déle než 5 měsíců,
- b) uchazeče o zaměstnání se zdravotním omezením,
- c) absolventi škol,
- d) mladí do 30 let,

⁷³ Zpráva o situaci na krajském trhu práce. ref. 70

⁷⁴ Zpráva o situaci na krajském trhu práce. ref. 70

- e) osoby nad 50 let,
- f) uchazeče o zaměstnání, kterým je vzhledem péčí o dítě věnována při zprostředkování zaměstnání zvýšená péče,
- g) uchazeče o zaměstnání, jimž je potřeba věnovat zvýšenou péči z jiného důvodu bránícího jejich vstupu na volný trh. Za jiný vážný důvod je též považováno ohrožení sociálním vyloučením z důvodu setrvání v dlouhodobé nezaměstnanosti.⁷⁵

Preferovány budou opět nástroje veřejně prospěšné práce (VPP) a společensky účelná pracovní místa vyhrazená (SÚPM), rekvalifikace a také rekvalifikace zvolená. Při uplatnění jednotlivých nástrojů a konkrétních žádostí se bude sledovat a zajišťovat hospodárnost, efektivnost a účelnost vynakládání prostředků. Pro příznivý vývoj trhu práce bude dále platit v maximální možné míře využívat programy podpory zaměstnanosti a podnikání financované ze zdrojů ESF. Dále bude snaha ještě více zintenzivnit vyhledávání míst na VPP v rámci navázání spolupráce s obcemi, kde se doposud nedařilo tato místa vytvořit, ale i s dalšími organizacemi ze sociální oblasti, z oblasti kultury, školství, církevními organizacemi apod. Cílem APZ bude pomoci znevýhodněným skupinám uchazečům o zaměstnání vstoupit na volný trh práce.⁷⁶

2.4 Výzkum na střední odborné škole v Královéhradeckém kraji

2.4.1 Popis

V souvislosti se získáním přehledu o počtech a struktuře studentů předčasně odcházejících ze vzdělání ze středního odborného školství byla oslovena předem vybraná střední odborná škola spadající pod Královéhradecký kraj. Ředitel školy si přeje zůstat v anonymitě, tudíž záměrně není uvedeno konkrétně, o kterou střední odbornou školu se jedná.

Osloven byl ředitel školy a to zejména v otázkách počtu studentů opouštějících studium, struktuře těchto studentů, důvodů ukončení studia. Následně byl osloven

⁷⁵ Zpráva o situaci na krajském trhu práce. ref. 70

⁷⁶ Zpráva o situaci na krajském trhu práce. ref. 70

výchovný poradce školy s otázkami souvisejícími s předčasnými odchody studentů ze vzdělávání. Získaná data jsou dále analyzována a vyhodnocena.

2.4.2 Cílové skupiny výzkumu

Výsledky analýzy dat jsou určeny pouze jako podklad pro zpracování závěrečné práce. Neslouží jako relevantní zdroj informací v otázkách předčasných odchodů studentů z odborného vzdělávání a to zejména z důvodu chybějícího množství reprezentativního vzorku středních odborných škol v rámci ČR.

2.4.3 Cíle a otázky výzkumu

Cílem výzkumu je u jedné konkrétní střední odborné školy v Královéhradeckém kraji získat a vyhodnotit potřebná data a další související informace z oblasti předčasných odchodů studentů z odborného vzdělávání.

Hlavní výzkumnou otázkou je: Jaký je počet a struktura studentů ukončujících vzdělání na vybrané střední odborné škole?

Dílčími výzkumnými otázkami jsou: Jaké jsou důvody, které vedou k ukončení studia? Jakou úlohu hraje při ukončení studia studentů výchovný poradce a jaká preventivní opatření zavádí škola k předcházení tohoto problému?

2.4.4 Metodika výzkumu

Jako metodika k získání relevantních dat bylo zvoleno dotazování, za pomoci předem připravených otázek zaměřených k získání potřebných dat pro zpracování analýzy.

Metoda šetření:

1) Analýza statistických dat u vybrané školy vycházející ze školní matriky

Do analýzy byli zahrnuti žáci, kteří předčasně ukončili denní studium v období září 2006 až červen 2014. Do analýzy nejsou zahrnuti žáci, kteří nevykonali úspěšně zkoušku (maturitní). Naopak zahrnuti jsou studenti, kteří: zanechali vzdělávání, byli vyloučeni, přestoupili na jinou školu, zemřeli.

I když předčasné ukončení studia na střední škole představuje rizikovou situaci, která může vyústit v předčasný odchod ze vzdělávání, neznamená to, že žáci uvedení v této statistice ve vzdělávání nepokračují. Část žáků, kteří ukončí studium na střední

škole, přechází bezprostředně nebo s menším odstupem na jinou školu nebo se do vzdělávání vrací později.

2) Šetření pomocí ústního dotazování na škole

Zacíleno na podrobné vymezení příčin předčasných odchodů ze vzdělávání na střední odborné škole a zmapování postupů používaných v praxi školy v oblasti prevence a intervence a jejich efektivity. Data jsou získána formou osobního dotazování tazatele s výchovným poradcem školy. Otázky jsou předem připravené, cílené na získání potřebných dat k vyhodnocení výzkumných otázek. Přehled vzoru kladených otázek je uveden v následující tabulce. Otázek je pouze pět s tím, že související otázky vyplývají z odpovědí respondenta. Zde je potřeba zmínit fakt, že téma dotazování bylo výchovnému poradci sděleno předem, stejně jako účel dotazování a použití získaných dat. Z tohoto důvodu vzor dotazníku nemá klasický charakter, úvodní část včetně závěrečné části s poděkováním v přehledu chybí. Vše potřebné bylo vysvětleno na místě.

Tabulka 10: Vzor kladených otázek

Otázka
S jakými problémy se na výchovného poradce mohou studenti obracet?
S jakými problémy se studenti na výchovného poradce ve skutečnosti obracejí?
Navštěvují studenti výchovného poradce z vlastní iniciativy?
Jaké jsou nejčastější důvody vedoucí k ukončení studia?
Jaká preventivní opatření používá škola k vyhledávání studentů ohrožených předčasným odchodem ze školy?

Zdroj: Vlastní zpracování

Jak již bylo popsáno výše, respondent (výchovný poradce) byl před samotným osobním dotazováním předem telefonicky informován a byly mu zároveň sděleny tazatelské oblasti. Tudíž při samotném dotazování byl předem připraven. Odpovědi byly zapisovány v průběhu dotazování a zároveň byly zaznamenávány doplňující informace sdělené respondentem v průběhu dotazování. Vyhodnocení výzkumných otázek bylo provedeno na základě získaných odpovědí od výchovného poradce v krátkém časovém horizontu od ukončení dotazování. Výzkum probíhal v dubnu letošního roku (2015).

2.4.5 Sběr dat

Sběr dat prováděn formou osobního dotazování výchovného poradce školy a osobního vyžádání potřebných dat ze školní matriky od ředitele školy. Otázky jsou předem připravené, zaměřené k získání potřebných informací. Předpokladem je, že většina dat, která budou dále analyzována, bude získána v datové podobě.

2.4.6 Analýza a vyhodnocení dat

Vycházíme z dat získaných v datové podobě ze školní matriky a to od školního roku 2006/2007 až 2013/2014. Do analýzy jsou zahrnuti všichni studenti ukončující studium na vybrané střední odborné školy, tzn. i ti, u kterých byl důvodem ukončení studia přestup na jinou školu. Střední odborná škola dále neviduje žádné informace o studentech, kteří studium ukončí, tudíž nelze určit, jaké procentu studentů skutečně vzdělávání zanechá. Původní záměr byl mimo jiné vykreslit časovou řadu se stanovením prognózy počtu studentů, kteří ukončují své studium, ale vzhledem k tomu, že data byla získána za krátký časový úsek, je tento záměr nerelevantní.

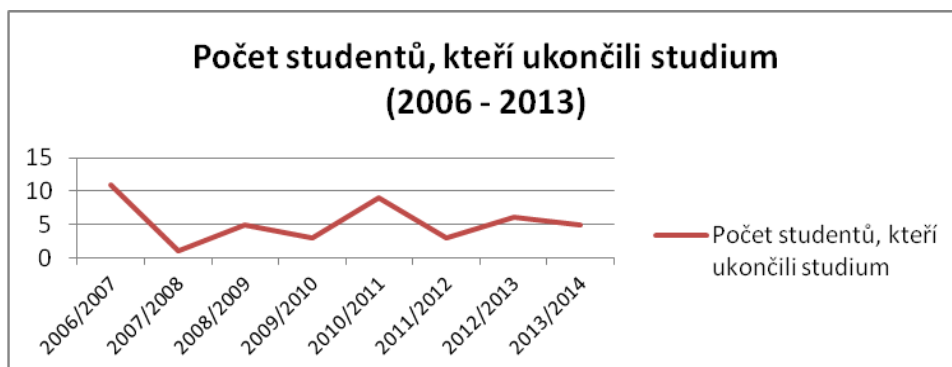
Tabulka 11: Počet studentů, kteří ukončili studium (v roce 2006 - 2013)

Školní rok	Přijato studentů	Počet studentů, kteří ukončili studium	% ukončujících studentů k celkovému počtu přijatých
2006/2007	96	11	11,46%
2007/2008	97	1	1,03%
2008/2009	93	5	5,38%
2009/2010	90	3	3,33%
2010/2011	92	9	9,78%
2011/2012	89	3	3,37%
2012/2013	90	6	6,67%
2013/2014	90	5	5,56%
Celkem	737	43	5,83%

Zdroj: Vlastní zpracování

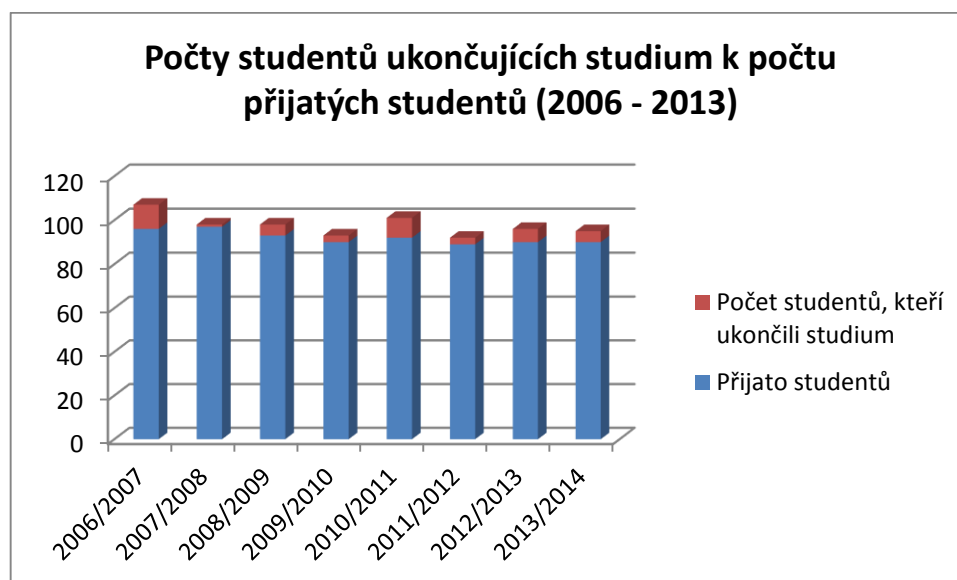
Z výše uvedené tabulky je zřejmé, že procento studentů ukončujících vzdělání na vybrané střední odborné škole není nikterak vysoké, v průměru se jedná o necelých 6 % studentů. Je důležité zmínit fakt, že v této hodnotě jsou započtení i studenti, kteří vzdělání zcela nezanechali a pokračují ve studiu na jiné škole. Dále je zde potřeba zmínit fakt, že do přehledu nejsou zahrnuti studenti, kteří neodmáturovali (řádně nevykonali maturitní zkoušku).

Graf 6: Počet studentů, kteří ukončili studium (2006 – 2013)

Zdroj: Vlastní zpracován

Graf 7: Počty studentů ukončujících studium k počtu přijatých studentů

Zdroj: Vlastní zpracování

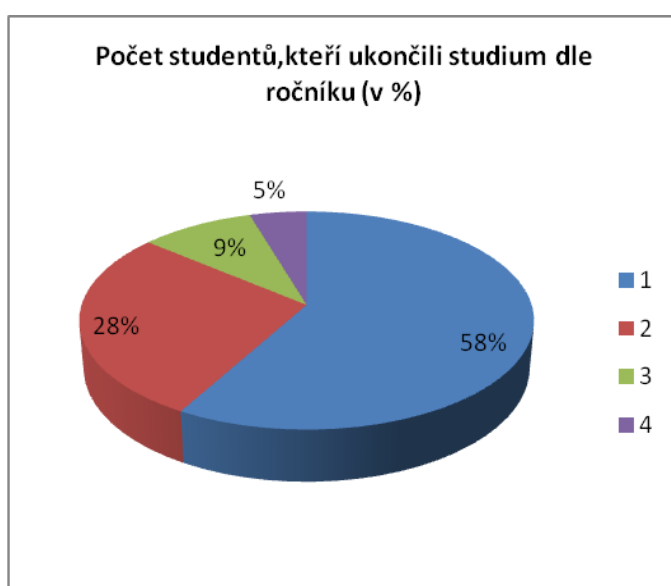
Tabulka 12: Počet studentů, kteří ukončili studium dle ročníku

Ročník	Počet studentů, kteří ukončili studium	Vyjádřeno v %
1	25	58,14%
2	12	27,91%
3	4	9,30%
4	2	4,65%
Celkem	43	100,00%

Zdroj: Vlastní zpracování

Nejvíce studentů odchází již v prvním ročníku studia, jedná se o více než polovinu všech končících studentů, následuje ročník druhý a nejméně studentů končí studium ve čtvrtém ročníku. První ročník se jeví pro studenty jako nejnáročnější, zejména z důvodu přechodu ze základních škol, přizpůsobení se chodu střední školy, zároveň představy o oboru (studiu) jsou leckdy jiné, než skutečnost. V prvním ročníku se dále rozpoznávají schopnosti přijatých studentů a měly by se vyříditi studenti, kteří pro úspěšné vykonání školy nemají potřebné schopnosti, dovednosti.

Graf 8: Počet studentů, kteří ukončili studium dle ročníku (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování

Dle získaných dat ze školní matriky lze rozdělit způsoby ukončení studia na střední odborné škole na následující:

- přestup na jinou školu (v tomto případě se jedná o ukončení střední odborné školy s bezprostředním přestupem na jinou školu),
- zanechání studia (v tomto případě se jedná o ukončení střední odborné školy bez bezprostředního přestupu na jinou školu),
- vyloučení (zde se opět jedná o ukončení střední odborné školy bez bezprostředního přestupu na jinou školu),
- úmrtí.

V kontextu s výše popsánymi získanými daty je zřejmé, že ve většině případů (téměř 90 %) je důvodem ukončení studia přestup na jinou školu. Zde se bohužel nedá říci, zda studenti jinou školu dokončí, či nikoliv. Škola dále neviduje informace o

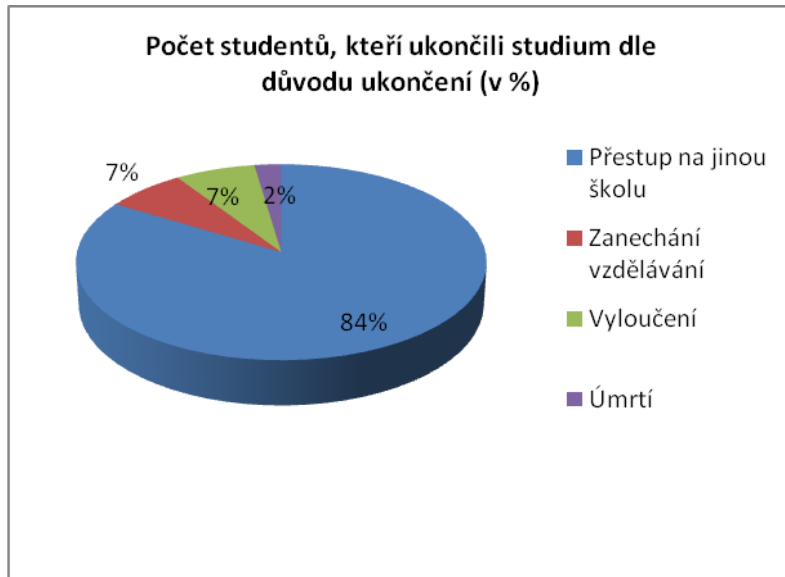
těchto studentech, možné důvody přestupu na jinou školu budou popsány dále. Dalšími důvody ukončení studia je zanechání studia, vyloučení popř. úmrtí. Důvody zanechání vzdělávání budou popsány dále. Důvody vyloučení v rámci výzkumu nebyly sděleny, nejspíše se ale jedná o problémy s docházkou studentů, o kterých bude zmínka dále.

Tabulka 13: Důvody ukončení studia

Důvod ukončení studia	Počet studentů	Vyjádřeno v %
Přestup na jinou školu	36	83,72%
Zanechání vzdělávání	3	6,98%
Vyloučení	3	6,98%
Úmrtí	1	2,33%
Celkem	43	100,00%

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 9: Počet studentů, kteří ukončili studium dle důvodu ukončení (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování

V kontextu „předčasných odchodů žáků z odborného vzdělání“ může pro někoho vyplývat, že se jedná pouze o studenty, kteří zanechali studia z vlastní vůle a dále nepokračují ve vzdělávání. Z tohoto hlediska bychom měli správně vyloučit studenty, kteří ukončili studium z důvodu přestupu na jinou školu a studenty vyloučené, popř.

zemřelé. V případě že bychom zůstali pouze u důvodu zanechání studia, tzn. ukončení vzdělávání z vlastní vůle studentů bez bezprostředního přechodu na jinou školu, pak by se jednalo o velice malý podíl těchto studentů. V našem případě by jejich podíl na celkovém počtu přijatých studentů činil pouze 0,41 %. Zanechání studia je zastoupeno v celkovém počtu ukončujících studentů pouhými necelými 7 %. V našem případě se jedná o 3 studenty z celkového počtu 43 odcházejících studentů.

Tabulka 14: Studenti ukončující studium ve srovnání se studenty, kteří studia zanechali (v %)

Procento studentů, kteří zanechali studium k celkovému počtu přijatých uchazečů v roce 2006 – 2013	0,41%
Procento studentů, kteří zanechali studium k celkovému počtu studentů, kteří ukončili studium v roce 2006 – 2013	6,98%
Procento studentů, kteří ukončili studium k celkovému počtu přijatých studentů v roce 2006 – 2013	5,83%

Zdroj: Vlastní zpracování

Problémy studentů na vybrané střední odborné škole vedoucí až k zanechání studia, preventivní opatření školy

V následujícím textu se dále budeme věnovat problémům studentů, které mohou vést až k zanechání studia a souvisejících preventivních opatření školy k řešení těchto problémů. Informace byly získány od výchovné poradkyně střední odborné školy. Výchovné poradkyni byly kladeny otázky, o kterých bylo následně diskutováno. Zjištěné výsledky jsou zpracovány níže. Výchovná poradkyně na škole působí již řadu let (ještě před samotným šetřením v roce 2006), tudíž má o zmiňované problematice přehled.

V otázce s čím vším se na výchovnou poradkyni studenti mohou obracet, byla získána následující odpověď:

- studenti nezvládají tempo výuky, nestíhají,
- studenti se v krátkém časovém horizontu zhoršili v některých předmětech,
- studenti mají problém v komunikaci s rodiči, učiteli, spolužáky,
- šikana studenta,
- problém s drogami, jinými závislostmi,
- otázka dalšího studia.

V otázce s čím vším se na výchovnou poradkyni skutečně obracejí, byla získána následující odpověď:

- otázka dalšího studia. Nejvíce studentů přichází za výchovnou poradkyní s otázkami ohledně pomaturitního studia na vysoké popř. vyšší odborné škole. Výchovná poradkyně se studenty řeší možnosti pomaturitního vzdělávání, pomáhá s vyplňováním přihlášek na vysoké, vyšší odborné školy, poskytuje studentům informace v této oblasti.
- studenti se v krátkém časovém horizontu zhoršili v některých předmětech. V tomto případě se jedná zejména o případy, kdy konkrétní vyučující informuje výchovného poradce o problému studenta a ten následně studenta osloví s nabídkou pomoci. Studenti tuto pomoc zřídka kdy přijímají.

Navštěvují studenti výchovného poradce z vlastní iniciativy?

Mimo výše uvedené skutečnosti studenti nevyužívají služeb výchovného poradce. Jeho služby jsou poskytovány zejména v souvislosti s pokyny jiných vyučujících, popř. spolužáků. Poté následně sám výchovný poradce osloví konkrétního studenta. Jedná se tudíž o spolupráci vyučujících, výchovného poradce, popř. spolužáků nebo rodičů.

Jaké jsou nejčastěji důvody vedoucí k ukončení vzdělávání?

Nejčastějším důvodem k odchodu ze školy bývá mylná představa o oboru, důsledkem toho je, že studenti vyhledávají jiné možnosti a přestupují na jiné školy. Tento problém se týká v drtivé většině studentů prvních ročníků.

Dalším důvodem k odchodu ze školy bývá nezájem o studium ze strany studenta a nucení ke studiu ze strany rodiny. Tito studenti tak ve většině případů „dojdou“ až

k maturitním zkouškám, které úspěšně zvládnout, ale v některých případech se tento problém řeší odchodem ze školy a přestupem na jinou školu.

Někteří studenti, kteří úspěšně vykonali přijímací zkoušky, studium přesto nezvládají. V určitých případech se jedná o problém přechodu ze základní školy na školu střední. Někteří studenti tento přechod zvládají velice těžce a přizpůsobí se tempu a stylu učiva např. až na konci prvního ročníku. V některých případech se studenti nedokáží přizpůsobit vůbec, u těchto osob nezbyvá než studia zanechat.

A v neposlední řadě je třeba zmínit studenty, kteří mají problémy s kázní, mají mnoho absencí, nelze je motivovat k řádnému studiu. V tomto případě škola oslovuje rodiče těchto studentů a snaží se najít společně řešení. V některých případech končí studium vyloučením těchto studentů, studenti porušují řád školy. Nejčastější důvody jsou nezájem se učit, špatný prospěch, absence, nedostatečná kontrola a nezájem rodičů o vzdělání dítěte, případně jejich neschopnost dítěti poradit. O šikaně, popř. o závislostech studentů nebyly sděleny žádné informace.

Preventivní opatření k vyhledávání studentů ohrožených předčasným odchodem

Jedná se zejména o spolupráci vyučujících, výchovného poradce, rodičů a spolužáků. Studenty ohrožené předčasným odchodem se snaží škola vyhledávat a problémy řešit včas. Vzhledem k tomu, že se v našem případě jedná o „výběrovou“ školu, dá se říct, že problém sociálně vyloučených studentů zde není evidován. Výchovný poradce zmínil svůj přínos z hlediska pořádaných přednášek na problematiku témat (závislosti, šikana apod.). Vyučující se snaží nabídnout individuální přístup ke každému studentovi, v případě individuálních potřeb nabízí individuální učební plány. Studenti se motivují ke studiu, škola využívá odborné praxe ve vybraných podnicích, napomáhá při výběru pomaturitního studia a snaží se svým zaměřením přizpůsobit podmínkám trhu práce v regionu, kam spadá. Studentům je nabízena pomoc k vyhledávání vhodného oboru, dále s případným přestupem na jinou školu.

Závěr

Na základě dat z databáze Eurostatu vykazuje Česká republika ve srovnání s EU vysokou míru nezaměstnanosti osob s nízkou kvalifikací. Úroveň kvalifikace výrazně determinuje postavení jedince na trhu práce, přičemž je nutné upozornit na skutečnost, že se vzrůstající technologickou úrovní ubývá pracovních příležitostí pro osoby s nízkou kvalifikací a v budoucnu je proto potřeba soustředit se na řešení tohoto problému. Z hlediska vzdělanosti je na tom Česká republika ve srovnání s Evropskou unií výrazně lépe. Počet osob ve věku 25 – 64 let se stupněm vzdělání ISCED (0-2) činí v roce 2014 v ČR „pouze“ 6,8 %, zatímco průměr EU činí 24 %. V obou případech (EU, ČR) je vidět klesající tendence v počtu osob s dosaženým nízkým stupněm vzdělanosti, ve srovnání s průměrem EU i s ostatními státy EU patří Česká republika od počátku sledovaného období mezi státy s nejnižším počtem těchto osob. To je samozřejmě pozitivní, ale na druhou stranu je třeba si uvědomit, že početná skupina středoškoláků znamená pro osoby, které tohoto vzdělání nedosáhly, výraznou konkurenci na trhu práce. Opuštění vzdělávání bez dostatečné kvalifikace je nepříznivým jevem zejména z hlediska vyššího rizika nezaměstnanosti těchto osob, kteří se namísto vstupu na trh práce a zahájení pracovní aktivity stávají příjemci sociálních dávek.

Ukazatel předčasných odchodů ze vzdělání, tak jak ho měří Eurostat, naznačuje, že se procento předčasných odchodů ze vzdělávání v průměru za EU neustále snižuje až na současných 11,1 % (v roce 2014). Česká republika si v tomto ohledu vede relativně dobře, podíl předčasných odchodů ze vzdělání se pohybuje okolo 5 % (pro rok 2014 je to 5,5 %). Neznamená to ale, že u nás problém s předčasnými odchody neexistuje. Zejména mladí lidé pocházející ze znevýhodněného prostředí a nevyhovujícího rodinného zázemí mají vysokou míru rizika předčasného ukončení vzdělávací dráhy. Hrozí tak reprodukce problematických vzorců chování a předávání chudoby z generace na generaci, zároveň vzniká problém s vysokou mírou nezaměstnanosti těchto osob. Řešením tohoto problému se mimo jiné zabývá EU v rámci Strategie EU „Evropa 2020“. Komplexní politická opatření zaměřená proti předčasnému ukončení školní docházky by se na základě doporučení strategie EU „Evropa 2020“ měla soustředit na prevenci, intervenci a kompenzaci.

V otázce zaměstnatelnosti osob dle dosaženého stupně vzdělání v Královéhradeckém kraji jsou na základě dat z MPSV zjištěny následující skutečnosti.

Struktura nezaměstnanosti dle dosaženého stupně vzdělání v Královéhradeckém kraji ukazuje, že nejvíce uchazečů o vzdělání tvoří skupina uchazečů vyučených (39 %) a se základním vzděláním (27 %), na třetím místě je dále skupina uchazečů s úplným středním odborným vzděláním. Z uvedeného přehledu je zřejmé, že uchazečů s nižšími stupni vzdělání je ve srovnání s uchazeči s maturitou a vyšším vzděláním znatelně více. Z hlediska volných pracovních míst (pokud pomineme osoby bez vzdělání) je na tom nejlépe skupina uchazečů vyučených s maturitou či bez ní. Na jedno volné pracovní místo pro uchazeče se základním vzděláním připadá 10,51 uchazečů, na jedno volné pracovní místo pro uchazeče se středním vzděláním bez maturity připadá 48,61 uchazečů. Z regionální statistiky ceny práce MPSV je patrné, že zaměstnanci se základním a nedokončeným vzděláním dosahují oproti zaměstnancům s vyšším stupněm dosaženého vzdělání výrazně nižší mzdy/platu.

V otázce programů a projektů APZ v Královéhradeckém kraji pro osoby s nízkou kvalifikací zveřejňovaných MPSV jsou zjištěny následující skutečnosti. Z výsledků šetření na IPS při úřadu práce v Hradci Králové a dále z dat publikovaných MPSV a souvisejících je zřejmé, že programy APZ pro osoby s nízkým dosaženým stupněm vzdělání, jako takové, nejsou ve větší míře evidovány. V rámci APZ se na úrovni úřadů práce jedná zejména o projekty spolufinancované z ESF a dále pak o poradenství a rekvalifikace. V rámci projektů ESF se nabízí pouze dva projekty, které by splňovaly kritéria řešení důsledků dosaženého nízkého stupně vzdělání, a to program „*Regionální individuální projekt odborné praxe pro mladé do 30 let v Královéhradeckém kraji*“ a dále program „*Zaměstnaní rodiče v Královéhradeckém kraji*“. Co se týče rekvalifikací, pak bylo celkem v Královéhradeckém kraji za rok 2014 do rekvalifikace zařazeno 937 uchazečů a zájemců o zaměstnání, do poradenských aktivit s externími dodavateli 1 088 uchazečů a zájemců. Nástroje zvolená rekvalifikace bylo ve srovnání s rekvalifikací zabezpečenou úřadem práce ze strany uchazečů využíváno méně, využilo jej 479 osob, tj. 33,83 % všech zájemců o rekvalifikaci. Poradenství bylo poskytováno formou individuálních konzultací i formou skupinových akcí – vždy dle individuálních potřeb každého účastníka a s ohledem na požadované cíle. Interně zajišťované poradenské činnosti celkově dominovaly, počet účastníků ve skupinových aktivitách za 2. pol. roku 2014 bylo cca 8 895, individuální poradenství bylo poskytnuto cca 4 378 klientům. Poradenské činnosti ve sledovaném období byly zaměřeny zejména na oblasti:

poradenství k volbě povolání a studijního oboru, ke změně nebo rozšíření kvalifikace apod.

Přehled rekvalifikací a poradenství v Královéhradeckém kraji bohužel neukazuje strukturu uchazečů/zájemců z hlediska dosaženého vzdělání ani věku, tudíž nelze určit, v jaké míře jsou tyto nástroje APZ prospěšné právě pro skupinu osob s nízkým dosaženým stupněm vzdělání. Základním a dlouhodobým problémem APZ v ČR je její dlouhodobé podfinancování ve srovnání se zahraničím. Má-li být APZ skutečně efektivním nástrojem k podpoře zaměstnanosti v přetrvávající hospodářské recesi a přispět ke generování nových pracovních příležitostí, je potřeba navýšit personální kapacity a objem finančních prostředků na její realizaci.

Výzkum předčasných odchodů studentů ze vzdělávání na vybrané střední odborné škole ukazuje následující skutečnosti. Na základě obdržených údajů ze školní matriky je zřejmé, že procento studentů ukončující vzdělání na vybrané střední odborné škole není nikterak vysoké, v průměru se jedná o necelých 6 % studentů. Nejvíce studentů odchází již v prvním ročníku studia, jedná se o více než polovinu všech končících studentů, následuje ročník druhý a nejméně studentů končí studium ve čtvrtém ročníku. První ročník se jeví pro studenty jako nejnáročnější, zejména z důvodu přechodu ze základních škol, přizpůsobení se chodu střední školy, zároveň představy o oboru (studiu) jsou leckdy jiné, než skutečnost.

Ve většině případů (téměř 90 %) je důvodem ukončení studia přestup na jinou školu. Zde se bohužel nedá říci, zda studenti jinou školu dokončí, či nikoliv. Škola dále neviduje informace o těchto studentech. Dalšími důvody k ukončení studia je zanechání vzdělávání, vyloučení popř. úmrtí.

V otázkách důvodů předčasných odchodů žáků ze střední odborné školy a preventivních opatření školy byly získány následující informace. Hlavní úlohu v prevenci předčasných odchodů hraje výchovná poradkyně školy. Na výchovnou poradkyni školy se mohou studenti obracet zejména s problémy s výukou, zhoršením prospěchu, problémy s komunikací, šikanou, drogami a dalšími závislostmi, otázkami dalšího studia apod. Reálně tyto služby kromě otázek dalšího studia, studenti zřídka kdy využívají. Škola zejména využívá spolupráce vyučujících, výchovného poradce a žáků, kdy jsou problémy řešeny individuálně na základě podnětů ze strany vyučujícího/spolužáka, následně je výchovnému poradci doporučeno s konkrétním

studentem situaci řešit. Dle sdělení vedení školy a výchovné poradkyně patří mezi nejčastější důvody k ukončení vzdělávání mylná představa studentů o oboru. Tento problém se týká v drtivé většině studentů prvních ročníků. Dalším důvodem k odchodu ze školy bývá nezáměr o studium ze strany studenta a nucení ke studiu ze strany rodiny.

Někteří studenti, kteří byli úspěšní v přijímacím řízení, studium přesto nezvládají. V určitých případech se jedná o problém přechodu ze základní školy na školu střední. Někteří studenti tento přechod zvládají velice těžce a přizpůsobí se tempu a stylu učila např. až na konci prvního ročníku. A v neposlední řadě je třeba zmínit studenty, kteří mají problémy s kázní, studenti mají mnoho absencí, nelze je motivovat k řádnému studiu. V tomto případě škola oslovuje rodiče těchto studentů a snaží se najít společně řešení. V některých případech končí studium vyloučením těchto studentů. Nejčastější důvody jsou nezáměr se učit, špatný prospěch, absence, nedostatečná kontrola a nezáměr rodičů o vzdělání dítěte, případně jejich neschopnost dítěti poradit.

Jako preventivní opatření k vyhledávání studentů ohrožených předčasným odchodem uvádí škola zejména spolupráci vyučujících, výchovného poradce, rodičů a spolužáků. Studenty ohrožené předčasným odchodem se snaží škola vyhledávat a problémy řešit včas. Vzhledem k tomu, že se v našem případě jedná o „výběrovou“ školu, dá se říct, že problém sociálně vyloučených studentů zde není evidován. Výchovný poradce zmínil svůj přínos z hlediska pořádaných přednášek na problematiku témat (závislosti, šikana apod.). Vyučující se snaží nabídnout individuální přístup ke každému studentovi, v případě individuálních potřeb nabízí individuální učební plány. Studenti se motivují ke studiu, škola využívá odborné praxe ve vybraných podnicích, napomáhá při výběru pomaturitního studia a snaží se svým zaměřením přizpůsobit podmínkám trhu práce v regionu, kam spadá. Studentům je nabízena pomoc k vyhledávání vhodného oboru, popřípadě s přestupem na jinou školu.

Seznam literatury

- BROŽOVÁ, D. *Kapitoly z ekonomie trhů práce*. 1. vyd. Oeconomica, 2006, 173 s. ISBN 80-245-1120-7.
- BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002, 236 s. ISBN 80-247-9006-8.
- HOLMAN, R. *Ekonomie*. 3. aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002. 714 s. ISBN 80-7179-681-6.
- MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 3. upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002, 172 s. ISBN 80-864-2908-3.
- NĚMEC, O. *Lidské zdroje na trhu práce*. 1. vyd. Praha: VŠE. Fakulta podnikohospodářská, 2002, 151 s. ISBN 80-245-0350-6.
- RIEVAJOVÁ, E. a kol.: *Trh práce a politika zamestnanosti – monografia*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2009. ISBN 978-80-225-2878-8.
- ŠIMEK, M. *Ekonomie trhu práce A*. 1. vyd. Ostrava VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2007, 171 s. ISBN 978-80-248-1416-2.
- TRHLÍKOVÁ, J., ÚLOVCOVÁ H. a VOJTĚCH J. *Sociální aspekty dlouhodobé nezaměstnanosti mladých lidí s nízkou úrovní vzdělání: šetření mladistvých, kteří jsou po ukončení základní školy evidováni jako uchazeči o zaměstnání na úřadech práce ČR*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2006, 68 s. ISBN 80-85118-98-x.
- ÚLOVCOVÁ, H.. *Předčasné odchody mladých lidí ze středního vzdělávání: rozsah, problémy, příčiny, možnosti prevence*. Praha: NÚOV, 2006, 47 s. ISBN 80-85118-99-8.

Internetové zdroje

Databáze Eurostatu. In. *Český statistický úřad* [online]. 2015 [cit. 2015-03-14].

Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h>

Evropská spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě (Education and training 2020).

In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2013 - 2015 [cit. 2015-04-13].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/evropska-spoluprace-ve-vzdelavani-a-odborne-priprave>

HOUSKA, Martin. Lisabonská strategie. In: *MPO* [online]. 2005 [cit. 2015-04-13].
Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument2860.html>

Investice pro evropskou konkurenceschopnost: Příspěvek České republiky ke strategii Evropa 2020, Národní program reforem České republiky 2012. In: *Úřad vlády České republiky* [online]. 2012 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z:
http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/nrp2012_czech_cs.pdf

Jak měřit nezaměstnanost. In: *Hospodářské noviny* [online]. 2015 [cit. 2015-03-14].
Dostupné z: <http://ekonomika.ihned.cz/c1-21746810-jak-merit-nezamestnanost>

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy: Vyhlášky ke školskému zákonu.
Www.msmt.cz [online]. 2013-2015 [cit. 2015-03-28]. Dostupné z:
<http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlasky-ke-skolskemu-zakonu>

Organizace vzdělávací soustavy České republiky. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2013-2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z:
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/system-vzdelavani-v-cr>

Praxe pro mladé do 30 let. In: *MPSV* [online]. 2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z:
[http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/hkk/projekty/esf/v_realiaci/rip/praxe_pro_mlade_do_30 let](http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/hkk/projekty/esf/v_realiaci/rip/praxe_pro_mlade_do_30 лет)

Předčasné odchody žáků ze středních škol. In: *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. 2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z:
www.nuv.cz/uploads/.../PREDCASNE_ODCHODY_pro_www_final.pdf

Předčasné odchody ze vzdělávání v ČR a v zemích EU. In: *Národní ústav pro vzdělání* [online]. 2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z:
<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-06/Predcasne-odchody-ze-vzdelani-v-CR-a-zemich-EU/46>

Regionální statistika ceny práce rok 2014. In. *MPSV* [online]. 2015 [cit. 2015-03-14].
Dostupné z: www.ispv.cz/getattachment/ca6006a8.../Publikace-ve-formatu-PDF.aspx?

Rekvalifikace. In. *Integrovaný portál MPSV* [online]. 2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné
z: <http://portal.mpsv.cz/sz/obcane/rekvalifikace>

Statistická ročenka trhu práce v České republice 2014. In. *MPSV* [online]. 2015 [cit.
2015-03-14]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/stat/stro/mpsv_rocenka_2014.pdf

Strategie politiky zaměstnanosti do roku 2020. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí*
[online]. 2014 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z:
https://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/strateg_zam_2020/strategiepz2020.pdf

Struktury systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě. In: *Ministerstvo školství,
mládeže a tělovýchovy* [online]. 2013-2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z:
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/system-vzdelavani-v-cr>

Zaměstnaní rodiče v Královéhradeckém kraji. In. *MPSV* [online]. 2015 [cit. 2015-03-
14]. Dostupné z:
https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/hkk/projekty_esf/v_realizaci/rip/zamestnani_rodice_v_kralovehradeckem_kraji

Zpráva o situaci na krajském trhu práce. In. *MPSV* [online]. 2015 [cit. 2015-03-14].
Dostupné z: portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/...apz/kralovehradecky_kraj_2014.doc

Seznam tabulek

Tabulka 1: Osoby s nízkým dosaženým stupněm vzdělání (v %)	35
Tabulka 2: Předčasné odchody ze vzdělávání (v %).....	37
Tabulka 3: Struktura nezaměstnanosti dle dosaženého stupně vzdělání v r. 2014	41
Tabulka 4: Struktura volných pracovních míst podle dosaženého vzdělání	42
Tabulka 5: Hrubá měsíční mzda podle vzdělání za rok 2014	44
Tabulka 6: Hrubý měsíční plat podle vzdělání za rok 2014.....	45

Tabulka 7: Kódové označení kategorií dosaženého vzdělání podle KKO V	45
Tabulka 8: Nástroje APZ v Královéhradeckém kraji za rok 2014.....	49
Tabulka 9: Přehled rekvalifikace za rok 2014.....	50
Tabulka 10: Vzor kladených otázek.....	55
Tabulka 11: Počet studentů, kteří ukončili studium (v roce 2006 - 2013).....	56
Tabulka 12: Počet studentů, kteří ukončili studium dle ročníku.....	57
Tabulka 13: Důvody ukončení studia	59
Tabulka 14: Studenti ukončující studium ve srovnání se studenty, kteří studia zanechali (v %).....	60

Seznam grafů

Graf 1: Osoby s nízkým dosaženým stupněm vzdělání (v %)	36
Graf 2: Předčasné odchody ze vzdělávání (v %)	38
Graf 3: Struktura nezaměstnanosti podle vzdělání (v %)	42
Graf 4: Volná pracovní místa dle dosaženého vzdělání (v %).....	43
Graf 5: Počet uchazečů na volné pracovní místo dle vzdělání.....	43
Graf 6: Počet studentů, kteří ukončili studium (2006 – 2013).....	57
Graf 7: Počty studentů ukončujících studium k počtu přijatých studentů	57
Graf 8: Počet studentů, kteří ukončili studium dle ročníku (v %)	58
Graf 9: Počet studentů, kteří ukončili studium dle důvodu ukončení (v %).....	59